

P ř e r o v

Střípky z historie II.

z archivních materiálu

zpracoval

Jiří Rosmus

**Pro vlastní potřebu a pro zrakově postižené , kteří se zajímají o
historii Přerova materiály jsou postupně doplňovány proto
není dodržena časová postoupnost .**

Texty jsou zpracovány volně proto může dojít k nepřesnostem.

Obsah :

- 1. Přerov za Velké Moravy**
- 2. Přerov za Přemyslovců**
- 3. Přerov za Lucemburků**
- 4. Přerov za různých panovníků**
- 5. Přerov za Pernštýnů**
- 6. Přerovský zámek**
- 7. Přerovské pomístní názvy**
- 8. Přerovská předměstí**
- 9. Nález ve zdi starého špitálu**
- 10. O pivovar Šilhavých**
- 11. Korvínský dům**
- 12. O řece Bečvě a kanálu Labe Odra Dunaj**
- 13. Povodně v roce 1997**
- 14. Události v Přerově v roce 1918**
- 15. Historie Předmostí a církev od 1947**
- 16. Pravoslavná církevní obec v Přerově**
- 17. Karel starší z Žerotína**
- 18. Jan Amos Komenský**
- 19. Jan Blahoslav**
- 20. Starostové a předsedové MěNV Přerova**

Přerov za doby Velké Moravy
Z knihy Přerovsko město i hejtmanství 1893
František Bayer – redaktor Bibliotéky pedagog. Klasikův v Přerově

První slovanský stát založil Slovan Sámó jenž v r.623 vypudil divoké a loupeživé Avary ze zemí slovanských.Za to byl zvolen králem. Stát byl ohraničen na západě Šumavou , na sever sahal daleko přes Sudety, na východě k Tatrám a na jihu až do Štýrských Alp. Ale po jeho smrti 658 se říše rozpadla.Velmi se to dotklo Moravanů kterým začal vládnout Karel Velký. Ale později za vlády jeho syna Ludvíka Pobožného se vymkla z za závislosti franské.

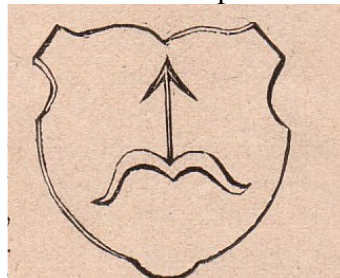
Povstal mezi Moravany kníže Mojmir I zakladatel první křesťansko slovanské, moravské monarchie. Hlavou obcí moravských byl Velehrad kde Mojmirovi měli své sídlo.

Ale v r.846 se velkou silou obořil na Moravu Ludvík Němec a sesadil Mojmira I , synovce jeho Rostislava povýšil na stolec knížecí. Rostislav se neustále vzpíral německé nadvládě. Rostislav v roce 863 vypravil poselství k cařihradskému dvoru s prosbou aby císař Michal v dorozumění s kurijí papežskou Moravanům zapůjčil misionáře. A Michal Rostislavově prosbě a vybral dva pravé vyvolence Páně, Konstantína a Metoděje ze Soluně. Vytvořili slovanský jazyk při cestách po Moravě byli všude velmi dobře přijímáni. Metoděj byl později vysvěcen biskupem. Sv. Metoděj byl ustanoven moravským biskupem.

Za panování knížete Rostislava byl Přerov velký jako Brno,Podivín, Nitra Břetislav a jiné velkým městem a hradem přepevným a sídlem moravského hrdiny a vojevůdce Saula. Tehdy prý se zúčastnil turnajů na Velehradě silák Bulhar spousta mu v soubojích podlehl ale Saul ještě mladiství jej porazil, vrchní ret a vousy mu srazil a za to obdržel jméno „Odrivos“ a na štít znak vrchní ret a vousy prořatý šípem hrotem vzhůru obráceným. Podobný erb měli později moravští páni z Kravař.

Odrivos vojvoda na Přerovsku se prý zúčastnil válek Rostislavových a Svatoplukových s Franky a velmi se proslavil. Dožil se vysokého věku a dočkal se i pádu říše Velko-Moravské. Maďaři vpadli do Moravy podmanili Mojmira II, Svatopluka a Svatobore, syny Svatoplukovi . Zpustošili Velehrad a zapálili Přerov. Přitom jeden z Maďar unesl jedinou dceru Odrivousovu Slatinu, kterou osvobodil polský šlechtic Petr z Radkova. Podle pověsti se osvobozená i osvoboditel na místě zasnoubili a na znamení si dali po půl prstenu který Petr rozřal.. A zatímco Petr Maďara ze zbroje vysvlékal stála Slatina o samotě v lese, přiblížil se k ní kolem jedoucí Božena syn Vyšeborův a na Přerov ji zavezl. Vzhledem k tomu, že Petr dlouho nepřijížděl chtěl ji Božata za ženu. Ale v den svatební se Petr dostavil a Slatinu za ženu dostal. Získal nový erb ze znamením půl prstene. Na to Petr prodal Přerov a odstěhoval se do Polska.

Později kolem r.1200 bylo na Moravě okolo 19 žup mezi nimi i Přerovská

znak Odrivose

Přerov za knížat a králů z rodu Přemyslova

Z knihy Přerovsko město i hejtmanství 1893

František Bayer – redaktor Bibliotéky pedagog. Klasikův v Přerově

Když v vysvobodil Moravu a slovensko z moci Maďarů Boleslav I z rodu Přemyslova (935-967) připojil obě země k Čechám. Ale za nezdárného Boleslava III Ryšavce (999–1002) dobyl Moravu a později i Čechy polský král Boleslav Chrabrý. Po jeho smrti 1025 vzal Moravu Štěpán Svatý, král uherský. Ale Břetislav český Achilles dobyl Moravu a spojil ji zas z Čechami v roce 1028. Spravuje pak Moravu jako vojvoda moravský a sídlil na Olomouckém hradu.

V roce 996 se měl zdržovat dle pověsti v Přerově sv. Vojtěch, druhý biskup pražský. Dle nařízení Břetislava je Morava rozdělena na troje knížectví Olomoucké, Brněnské a Znojenské, knížectví pak na župy.

Za Břetislava se Přerov stal místem zeměpanským a byl mu bezprostředně podřízen spravován jsa knížecím kastellanem a purkrabím. Roku 1065 jmenuje se Zmyl castellanus de Preroue.

Za panování Vratislava a jeho nástupců Přerov mnoho vytrpěl různými vzniklými za příčinnou nešťastného zákona o stařešnictví mezi Přemyslovci, která dlouhá léta trvaly, jakož i vpády Polanův 127 let trvavšími.

R. 1183 vévoda Frydrych potvrdil Templářům všechna obdarování učiněná od jeho předchůdců, zejména darování jednoho dílu spuštěného a opuštěného Medlejova (ad unum Urutrum in Provincia Preroviensi, pertinentem ad Castrum Hradec, Terra autem eadem vocatur Radczis) (... v kraji Přerovském, který náleží k tvrzi Hradci. Týž kraj však nazývá se Radczis)

R. 1241 v měsíci květnu přivalily se divé davy Tatarů na Moravu, celou nešťastnou zemi ničící ohněm i mečem. Vše prchalo do tmavých hvozďů a na vysoké hory, na Štramberk, Kotouč a Hostýn. Mongolové valili se však dobytve Štramberku podél Bečvy přes Hranice a Lipník ku Přerovu. Olomoučané jistě doufali, že pevné město Přerov jim odolá a dodávali si tím odvahy. Avšak ani pevné hradby a valy nezabránili Přerov.

20. května 1241 vystupovali ohromné kotouče dýmu nad Přerovem a hrozná zvěst, „To Přerov hoří“ rozléhala se po celém Olomouci. Přerov padl již po prvním útoku, byl zapálen a zničen. Ještě v noci zapálili Tataři 20 jiných osad na Přerovsku. Odtud táhli k Roketnici, kdež dobili opevněného ležení křesťanského. Ihned byli před Olomoucí ale zde je porazil Jaroslav ze Slivína později ze Štamberka zvaný tak že „Haná prázdná byla Tatar vrahův“. To času dle listin bydleli v Olomouci biskup Kunrat z Friedeberka, probošt Dětrich a čtyři arcijáhové moravští, mezi nimi Esau, arcijáhen přerovský.

Templáři dostali teď Přerov za odměnu služeb prokázaných; neboť od r. 1255 jmenují se král. kasteláni přerovští. Templáři byli kolem let 1250-1314 nájemníky Přerova.

Sotva se Morava zbavila Tatarů, již tu byli zase Plavci čili Kumáni z Uher, podobní Tatarům. Přerov však nemohli ztéci pro udatné bránění přerovských měšťanů.

Za tento udatný odpor a věrnost dal král Přemysl Otakar II. Obdařil měšťany přerovské týmiž svobodami a právy jaké používali Olomoučtí (listinou v Olomouci 5.1.1256), volit si sudího a 12 rad městských a 24 měšťanů čelných, ježto postaveni jsou nad měrami a váhami kvůli zvelebení obchodu. Dále byli zproštěni na 15 let všech daní a dávek po uplynutí této doby měli platit po půl hřivně stříbra (8 lotů stříbra) z lánu. Kromě toho obdařil král Přerov právem mílovým, jenž zahrnuje veškerou pravomoc na míli cesty dokola a výhradní právo provozovat veškerá řemesla, šenkovati pivo a víno v takovém okolí. Z toho je vidět že Přerov byl městem zeměpanským t. j. markrabím podřízeným.

Po pádu Otakarově se město podrobilo Rudolfovi Habsburskému, který právě u Rosic tábořem se rozložil bez odporu. Ten pak potvrdil veškerá práva a privilegia a ještě důchody ze

Cla mostního na 20 let přidal. Mimo to ještě Přerov osvobodil od cla a mýt v celé říši německé.

Tomto čase bylo zřízeno Dolní náměstí. Stará pověst vypravuje, že starodávna se v místech Dolního náměstí rozprostíral hustý prales. Prvními obyvateli byli uhlíř a myslivec.

Takovým způsobem se Přerov vzkvétal a povzněl se velmi rychle, takže král Václav II. Zde zřídil r.1293 cudu, tj.menší soud zemský.

Přerov za Lucemburků **Z knihy Přerovsko město i hejtmanství 1893 - František Bayer**

Král Jan lucemburský jako král Moravský 1310 – 1333 zrušil r.1314 řád Templářů. Veškeré jejich statky, tedy i hrad i město Přerov. Přerov byl zbaven všech výhradních výsad a stal se poddaným městem královským.

Za Karla IV 1338-1349 byl nynější farní chrám sv.Vavřince byl ještě jenom kaplí s kaplanem, kdežto nynější malá kaple sv.Jiří na horním náměstí byla farním (arcijáhenským) chrámem. Ale Karel IV dal kapitole sv.Víta v Praze dal jí v užívání přerovskou kapli sv.Vavřince (mimo 2 šenkovny v Přerově a Popovicích), tak že Přerov byl od r.1346 sídlem arcijáhena kapitoly svatovítské u sv.Vavřince, Karel IV osvobodil také r.1335 klášter Velehradský od placení knížecího mýta v Přerově.

Jak Přerov v této době vypadal. Hrad na Horním náměstí byl obehnan trojnásobnou zdí a hlubokými příkopy, byl opatřen baštami a vysutými mosty. Dvě hlavní brány (u kaple sv.Jiří a u bývalého měšt. Pivovaru) a výpadní branky k Bečvě (schody jsou doposud zachovány) a byla u domu č.18 p. Čuby se každodenně zavíraly. V té době tam žádný měšťan nebydlel až teprve k r.1385. Dolní město mělo patero vysokými zdmi spojenými bran a to u dřevěného mostu přes Bečvu (mostní) u sladovny měšťanského pivovaru (trubeckou – za ní bylo předměstí Novosady), na konci Židovské ulice nyní Žerotínovo nám.), Šířavskou za níž se prostírala dědina Šířava. Na konci ulice kostelní také později nazývanou Žižkova) a konci ulice kroměřížské. Ještě r.1830 mělo město 2 brány na horním náměstí a 3 na dolním (trubeckou, mostní a šířavskou). Kolem města byl hluboký příkop.

V tomto zeměpanském městě nebydleli však občané svobodní, nýbrž vrchnostenští poddaní a na dědinách vrchnostenští nevolníci. Nesměli ani jmění své poctivě nabyté ani za živa ani po při smrti dle vůle své dáti, testovati, legovati, museli vrchnosti těžké a bezplatné roboty konati jako sedláci v Předmostí a na Šířavě a ročně jistou míru vína vrchnosti vyčepovati, které jim předložila a peníze utržené museli odváděti. Neměli ani trhů ročních ani týdenních, nýbrž přicházeli dle pradávného zvyku v pátek do města, aby zboží si zakoupili a vyměnili, neměli pivovar, rybníky, mlýn a lesy vše mělo jen panstvo, vrchnost a ani neměli svůj soud, nýbrž s Předměstskými sedláky společný. Měšťané se stále snažily o zlepšení celkové situace. Což se nakonec povedlo.

Jan II Jindřich bratr Karlův (nar.1322 zem. 1375 12.11.) byl pán Přerovu velmi nakloněný. Aby pozvedl blahobyť města dal r.1355 Přerovu právo odbývati jednou ročně trh a sice 4 dny před sv.Vavřincem a 4 dny po něm. Trhy byly tenkrát velkou vzácností. Mimo to jim povolil dva trhy v „tédni“ a sice v úterý a pátek a vrátil jim měšťanská práva. Markrabí Jan potvrdil také v roce 1357 užívání kaple sv. Vavřince pražské kapitole.

Jako u jiných hradech tak i u Přerovského se vyvinulo podhradí. drobní řemeslníci rolní těhaři usazovali. Toto podhradí dal markrabí Jan r. 1350 v kteréžto době Zdeněk ze Šternberka na Lukově Přerov od markrabí držel a spravoval, opevnit, vykopat příkop okolo města a parkan okolo města vyrobít. Tuto práci vykonávali obyvatelé osad Píkovic, Skaštic, Kyselovi, Záříče, Chropyně, Dluhonic, Brodku a dalších. Ve své poslední vůli z r.1366 stanovil aby druhorozený syn Jan Soběslav (později biskup Litomyšlský patriarcha

Voglejský) mimo hrad Úsov a Napajedla také města včetně Přerova jako dědičný podíl obdržel. Ve své druhé závěti r. 1371 však Přerov odkázal svému synovi Prokopovi. Tento prokop ve svém sporu s biskupstvím Olomouckým statky tohoto biskupství plnil a šacoval. Za což on i Bohuněk, purkrabí a Adam Beš řečený z Kujavy, hejtman v Přerově byly v roce 1399 daní do církevní kletby. Týž Prokop (dle Struschy to učinil Jošt) udělil přerovským měšťanům přerovským r.1386 aby se dle měšťanského brněnského a olomouckého řídili a volně nakládali se svým měním. Kromě toho daroval obci lesy Chmeliska, Tmeň a Ostrov (Michalov) a Žebračku. S pastvinami jen činži z chmele si ponechal pro sebe.

Z výsad udělených byli vyjmuti řemeslníci za obležení nutní, jako kováři, pekaři, pastýři a jiní bydlící na hradě, kdežto mezi měšťany v dolním městě byli i šlechticové: paní Středila (Střesna) z Přerova, Mik, Barvík, Míček, paní Jana, a Martin všichni z Přerova.

Po smrti šlechtěného Jošta (Jodoka) nar.1351 zemřel 18.1.1411, který byl zvolen za krále německého, uvázal se k držení Přerova král Václav IV ale držel je jen od r.1411-1418 a to tak, že hned 1411 zastavil Milotovi z Kravař město a v roce 1413 i hrad.

Přerov za různých panovníků - Z knihy Přerovsko město i hejtmanství 1893 František Bayer

Za husitských válek se dařilo i Přerovu. Že Přerované kromě několika kališníků –hlásili se k Albrechtovi, vévodovi rakouském a k latolicismu museli postoupit tuhý boj se spojenými pány Perštýny, Cimburky, Kravaři a jinými kteří za vedení Jana Tovačovského Přerov obklíčili a po 30tidenním obléhání jej podmanili (r.1428).Katolíci utekli do Olomouce a Přerov od těch dob se stal přední baštou přívrženců Husových na Moravě jejich vůdcem byl Vok ze Sovince pán na Helfštýn. O Přerov se opírali Husité se Smilem z Moravan a okolní kraje plnili.

Na Moravě byly poměry smíření stran příznivější než v Čechách a tak 4. března 1434 na sněmu Brněnském byl učiněn obecný zápis (lantfrid), ve kterém se markrabí Albrecht, Olomoucký biskup, mnozí rytíři a zemané se zavázali všechny pře jen právem narovnávat, o pokoj v zemi dbát a nepokojné živli v zemi stíhati. To se neminulo dobrým účinkem. Tak pan Vok ze Sovince horlivý Táborita který se Přerova a Svitav zmocnil se usmířil s markrabětem. A ten jej vzal na milost listem sepsaným v Brně 4. října 1436, v něm se praví, že Vokovi i jeho přívržencům všechny nepřízně a záští, které od něho v minulých válečných letech pocházely, odpouštějí a že se měšťanům Přerovským i Litavským přijímání pod obojí podle úmluv Basilejských přeje, za to má se Vok pokojně chovat a nikoho stíhat.. Ale když se Přerov do moci Viléma z Puklic opakovali se válečné výjezdy až do roku 1444. Zanedlouho potom oblehl Albrecht II Přerov. Z rozkazu Albrechta bylo město i hrad do základu vypálena zbořena. Tak byl Přerov zničen podruhé (poprvé r.1241 od Mongolů). Přerov se ale začal budovat znovu. (Zbytky byly nalezeny při stavbě křižovatky u Žerotínovo nám.) Po obnovení dal Přerovu král Albrecht obnovené a potvrzené výsady dřevní r.1439 jenž i jeho syn Ladislav Pohrobek uznal r.1453.

Jak dlouho Vok ze Sovince Přerov držel se přesně zjistit nepodařilo. Jisté je že Vilém Puklice z Pozořic na Štramberku se ho zmocnil kolem r.1439 násilím. Z důvodů neustálých válek a půtek byly zřízeny zemské smírčí soudy. Ti dali výpověď Puklicovi aby své žoldnéře propustil a Přerov do čtyř týdnů zemskému komořímu odevzdal.

O dva roky později bratr zemřelého Vilém Boček Puklice z Pozořic a Jan Tunkl z Brnička postoupili zástavní list Viléma na Přerov znějící na 1200kop grošů zemskému hejtmanu Janovi z Cimburka městu Olomouci a jiným měšťanům.

V roce 1454 přišli do Přerova židé kteří byli vyhnáni z Olomouce a Vratislavi.

V roce 1457 přešel celý Přerov zástavou za 3000 uherských dukátů z držení krále Ladislava na zemského hejtmana a majitele Tovačova Jan z Cimburka. Tím přestal Přerov být městem zeměpanským ke své škodě.

V bojích mezi Jiřím z Poděbrad, slavným králem českým z moravského rodu pánů z Kunštátů a nevděčným jeho zetěm Matyášem Korvínem, králem uherským o českou korunu byl Přerov Obležen Maďary a půl roku se stal sídlem Matyášovým. Vypráví se že v domě č.31 na Horním náměstí patřící r.1570 šlechtici Bartoloměji Bílému se tehdy sešel Matyáš s Viktorínem synem Jiřího.

V roce 1470 postoupil Ctibor z Cimburka zástavní právo na Přerov Albrechtovi Kostkovi z Postupic komorníkovi markrabí Moravského, ten pak v roce 1475 Vilémovi z Pernštýna, kterému králové Matyáš a Vladislav Přerov s hradem i veškerým panstvím za peníze zástavní dědičný majetek odevzdali.

Od svého tehdejšího pána Jan z Cimburka odkoupilo město r.1460 90 luk u Troubek a roční úrok 16 grošů do dědičné vlastnosti od jeho nástupce Viléma z Pernštýna v letech 1482 - 1512 další pozemky (louku Markrabinu, roli dvorskou dvůr se všemi stavbami a zahradami. K tomu jim přidal i jednu roli a r.1526 činží ze mlýna spáleného (pod baštami).

Přerov za Pernštýnů

materiál částečně použit z knihy Přerovsko město i hejtmanství 1893 - František Bayer

Pověst o původu rodu Perštýnského vypráví že dávnověku se potuloval obrovský zubr v lesích nedaleko hradu Perštýna na Moravě a dělал rolníkům na poli velké škody. V těch dobách tam bydlel chudý uhlíř velmi silný jménem Věna nebo Vojtěch. Podle pověsti která se dochovala v XVII. století v rodině pánů z Pernštýna se jmenoval Vojtěch.

Do chudé ze všech stran otevřené chatrče přicházel často zubr, když uhlíř doma nebyl a všechn chléb mu požíral. Uhlíř se rozhodl že jej potrestá a občas přicházel z práce dřívě ale zubra pořád jej nemohl nachytat. Až jednou když k domu bezbranný přicházel vyřítit se proti němu zubr velmi podrážděný nečekaným setkáním.

Avšak uhlíř stranou uskočil a zubra za rohy chytil, ale měl velký problém co dále když neměl po ruce ani provaz. A tu zaslechl ze stromu ptáka jako by volal „Lejčím, lejčím“. Uhlíř proto zubra držel jednou rukou a druhou si z nohou odmotal lýčí které měl na botách. Toto lýčí protáhl zubrovi chřipěmi a tak jej dovedl do chalupy. Druhého dne se odebral na Velehrad k panovníku moravském v jedné ruce sekeru a v druhé vedl za prsten z lýčí ohromného zubra. Kníže byl velmi překvapen a ještě více když uhlíř jednou ranou sekerou zubrovi hlavu uťal. Kníže pasoval uhlíře na rytíře a dovolil mu aby si do svého erbu dal zubří hlavu. Syn uhlíře se prý jmenoval Prsten a ten vystavěl hrad kterému říkali po zakladateli Prsten později Pernštejn.

Perštejnové až do vymření rodu používali v erbu zubří hlavu. Černou ve zlatém poli a v nozdrách měl houžev čili prsten z lýčí. V Pardubicích na hradě nad vchodem do hlavního chrámu a poblíž zelené brány jsou reliéfy představujícího uhlíře jak vede zubra za lýčový prsten s popisem „Vojtěch vede zubra“.

Po vymření Pernštýna v XVII století přijala knížecí rodina z Lobkovic svého erbu Pernštýnovu hlavu zubří v zlatém poli, neboť Zdeněk popel z Lobkovic měl za choť Polyxenu, dceru Vratislava z Pernštýna.

Vilém z Pernštýna (1487 – 1521), komorník cúdy Brněnské (1475 – 86), nejvyšší maršálek (1484) a nejvyšší hofmistr království Českého (1481 – 1514), byl velkým příznivcem města Přerova. Roku 1484 koupil od M. Věrné most a mýto v Přerově a r. 1491 od dědiců zemřelého Václava Sulovského z Třebu dědinu Beňov s mlýnem a ostatkem za 1200 dukátů a

konečně v roce 1494 dědiny Kozlovice a Prosebnice. Na králi Vladislavovi vymohl výroční trh.

R.1500 dovolil svobodné šenkování vína nejen v městě ale na celém panství. Až doposud byl jediný panský mlýn (spálený), ale ten potřebám nestačil, byl v roce 1503 Ondřeji Šilhanovi za 20 kop grošů pronajat emfyteuticky. Dvěma měšťanům přerovským Mikuláši a Janu Kulinskému povolil r.1508 postavit nový mlýn na pravém břehu Bečvy o třech složeních. T.zv malý mlýn. Východně od něho na levém břehu Strhance měl cech soukenický valchu. Mlynář Urbánek ji koupil a postavil mlýn americký, hnaný při nedostatku vody párou a v roce 1862 velkolepou pekárnu z níž posílal chléb až do Vídně.

V roce 1505 koupil od Jana Razovského dvůr v Přerově za Bečvou (Brabansko) r.1507 Jiřího Lešetinského z Předmostí svobodný dvůr v Předmostí. A v roce 1510 od kroměřížské kol. kapituly dědinu Popovice. Za 450 moravských zlatých. Ruku 1511 daroval městskému špitálu horní louku v Žebračce a rok na to role položené v Židovské ulici připadající roční činži 44 českých grošů. Potvrdil Přerovanům všechny výsady a potvrdil že kdokoliv z poddaných, maloobchodníků, chalupníků se v městě usadí že je přenechává i s odevzdáváním činže měšťanům. Zrušil robotu (mimo jiné sečení sena na louce Markrabině) a spokojil se z výkupem 1513. V dědinách Šířava a Bochoří však byli občané ještě nevolníky. Tenkrát město velmi bohatlo a kupovalo od Viléma pozemky. V roce 15819 dal jim pastvisko Kučično u Předmostí za roční činži 1 ½ kopy grošů ročně a upravoval poměr Horního města k městské obci památnou listinou roku 1520, která tvoří Přerovský městský základní zákon. A povolil Přerovu, že si může volit kněze pod obojí a že jim nebude překážet aby užívali oltární svátosti pod obojí.

Vilém z Pernštýna osvobodil osadníky horního města r.1479 – 1487 na deset let od všech dávek a řemeslníky kteří se okolo hradu usadili, od roboty po deseti letech se pak má platit z větších domů po 8 groších ročně a z menších dle zvláštního ustanovení a platby se mají odvádět městu.

Od tohoto pana Viléma z Pernštýna má Přerov svůj znak : na zlatém poli uprostřed dvou červených věží hlavu zubnice, spodní okraj pole zelený. Za Viléma se v Přerově rozšířila víra česko-bratrská. Která vznikla za Jiřího z Poděbrad a založil ji bratr Řehoř podle zásad Petra Chelčického který žil určitou dobu v Přerově, a který ve svém spisu „Síť víry“ napsal pravidla které pak Jednota za své přijala : „Pravá církev a stát prý sobě odporují čili dvě protivy jsou, kterých prý nijak smířiti či sjednotiti nelze . Máli tedy církev zase tím býti, čím původně byla ,musí z ní všechno cokoli se vní státního nachází, býti vyklizeno.....“ Přerov se stal hlavním místem Jednoty a sídlem jejich biskupa. Zde měli Bratři výbornou školu společný hřbitov (na Šířavě) V Přerově se také konali sněmy z nichž nejpamátnější byl v červnu 1553 kde se sešli Bratři z Moravy, Čech a Polska a na kterém bylo zvoleno 9 biskupů. Za Viléma zde zemřeli duchovní Bratr Eliáš Kořenovský starší 1503, Petr Kronovický pastor 1507, Br. Ambrož Malý 1513, Br. Martin Kremza starší 1515 a další. Pochování jsou na hřbitově který byl zakoupen od pánů Šaškův Slavkovských v místech východní části Žerotinova náměstí. Při zemních prací byly v zahradě p. Chválnka vykopány lebky i kosti.

Jan z Pernštýna zvaný Bohatý (1521 – 1548)

Byl horlivým zastáncem svého otce a také komistoře pod obojí. V roce 1539 urovnal právo dědičné (jus testandi) a záležitosti vdov a sirotek v obou městech a udělil osadníkům na Trávníku až k cihelně stejné výhody jako hornímu městu. Přenechal měšťanům r.1555 za 7000 moravských zlatých , které mu půjčili všechny příjmy patřící k hradu z obou měst na tak dlouho, až by se dluh splatil . V roce 1520 došlo k smíru mezi městem a Dluhonicemi při sporu o dva rybníky Předmostští byli v roce 1536 odškodněni za zatopená pole městskými rybníky. Jan z Pernštýna padl r. 1548 v bitvě proti Turkům u Rábu. Po jeho smrti zdědil Přerov jeho syn Vratislav z Pernštýna (1548-1587) velký ochránce Bratří kteří byli Ferdinandem I pronásledováni a ze země vyháněni a do Přerova utíkali. V roce 1555

zakoupili si Bratři s povolením Vratislavovým zvláštní dům patřící soukeníkovi Malečkovi , který byl na levém břehu Bečvy nedaleko mostu.Když jim císař Maxmilián II dal úplnou svobodu vyznání . V roce 1584 se rozhodli ve všech sídlech biskupství zřídit školy.

Přerovská škola byla považována za nejlepší a víc než 80 let se tak udržela. Protože na škole učili a také ji řídili ti nejlepší jako byl J.A. Komenský (1614 – 1618) který na této škole také studoval. Za Vratislava z Pernštýna žil nejznámější přerovský rodák , biskup Jednoty bratrské Jan Blahoslav nar. 20.2.1523syn měšťana Blažka a Kateřiny Bezperové.

V Přerově jako středisku Jednoty konaly se velmi často synody. Velmi dobře se Bratři staraly o zdejší farní kostel s farou i školou , kostel sv. Michala se hřbitovem starý a nový sbor a ještě jeden dům což jim Frydrych st. z Žerotína r.1596 potvrdil a ve vlastní správě jim nechal. Vratislav z Pernštýna pro roce 1580 přenechal právo na fary postupně katolickým kněžím biskupu olomouckému Stan.Pavlovskému. ten poručil v roce 1582 zdejšímu panskému vrchnímu aby pastora vypudil. Při velkých rozporech docházelo k velkým nepříjemnostem a že bude pro neposlušnost potrestán pán z Pernštejna.

V roce 1587 darovala zdejší vdova po Bartoloměji Bílém majetníku památného Korvínova domu na Horním náměstí Kateřina sboru 1 zahradu kterou její manžel od sboru za včelín vyměnil.

Vratislav z Pernštýna prodal r.1584 své statky včetně Přerova i s kriminálním soudem v Přerově španělskému radovi a obristovi Janu Mančikovi Laru za 250 000 zl.ten však brzy zemřel a vdova Dorota z Felsu nechtěla stek převzít a tak musel Vratislav za stejný obnos vzít spět, zemřel však v Praze r.1582 zadlužen a Přerov přenechal svému synovi Janu ml. z Pernštýna. (1582 – 1596) Za něj byl Přerov postižen r.1590 zemětřesením, r.1591 velkou vichřicí a r.1593 velkou povodní.

Jan ml. prodal Přerovanům celý Přerov i s hradem za 52 000 zl.moravských (jer to asi půl milionu zlatých). Ale protože Přerov byl městem poddaným nemohla se tato koupě do zemských desek zapsat a tak Přerov museli prodat zemskému hejtmanovi Frydrychu starším z ze Žerotína. Po jeho smrti r. 1631 vymřel rod z Pernštejna.

Přerovský zámek

Čerpáno z knihy Přerov 1933 u textu je někdy použita výslovnost dle literatury.

Dříve povstala obec Přerov, byl tu pouze krajský či župní hrad na pahorku, nejvýš nad okolní krajinou, se vypínající. Přerov sám vznikl z hradního podhradí.

Hrad byl pak přeměněn v nynější zámek.

Obyvatelé kraje byli, jako jinde, povinni zemskou robotou k přerovskému hradu, pracovali totiž na udržování jeho, jakož i příkopu a valu v dobrém stavu. Zde sídleli knížecí správcové kraje (purkrabí), kteří se připomínají do konce XIV století.Podhradí zvané pak Přerov bylo nynější nám T.G.M. za starých dob slulo Dolní Město.V podhradí se usazovali od dávných dob rolníci, řemeslníci a obchodníci.

Hrad Přerov patří k nejstarším osadám Moravy a byl již v XI století střediskem Zvláštního úkrají.

Za dob nejstarších byl hrad obehnan trojnásobnou zdí, dvě hlavní brány, kromě výpadní branky k řece Bečvě (dodnes jsou zachovány schody v hradbách od Bečvy) se každodenně zavíraly.

Po vpádu Tatarů kdy byl v roce 1241 úplně zničen obnovil hrad i město král Přemysl Otakar II a za útrapy které město utrpělo udělil mu v roce 1257 práva a svobody jakých užíval Olomouc.

Přerov se těšil zvláštní péči markraběte Jana který opatřil r 1350 Dolní Město zdmi a roku 1355 daroval městu dva trhy týdenní a to v úterý a pátek.Purkrabím byl tehdy Ješek zvaný

Kokir. Markrabě Jan odkázal v roce 1366 Moravu svému synovi Joštovi a druhému synovi Janu Soběslavovi některé hrady a města a mezi nimi i Přerov. V roce 1438 byl Přerov přepaden příznivci markraběte Albrechta, hrad i město byl do základů zbořen a vypálen, Přítom byly i zničeny originály výsad Přerova. Tyto pak obnovil r 1439 král Albrecht.

Téhož roku se Přerova násilně zmocnil Vilem Puklice z Pozořic a zjednal si na Přerov právo zástavní na 1200 kop grošů. Za dvě léta když už Vilém zemřel vydal jeho bratr Boček r-1442 zástavní list hejtmanu Janovi z Cimburku.

Majitel panství Přerova Vok ze Sovince zastavil r.1457 město i hrad Janu Tovačovskému z Cimburka po něm zástavu zdědil Ctibor z Cimburka a ten ji postoupil Albrechtu Kostkovi z Postupic. Přerov se proto stává městem poddanským , z města zůstává jen podhradí, zatím co kopec zůstává neobydlen.Kostka pak r. 1475 postoupil zástavní právo Vilémovi z Pernštejna i s vesnicemi Předmostí,Šířavou, Lhotou a Čechami za náklad jenž by učinil na stavbu i opravu hradu. Tehdy byl Přerov ohrazen zdí od času markraběte Jana z r. 1350 . Nad ní se vypínal hrad rovněž hradební zdí a příkopem opevněný . Ale tak , že hradební zeď z příkopem obklopovali kopec na samém jeho úpatí a mezi nimi bylo značné prostranství kde bylo možné stavět měšťanské domy.

Vilém z Pernštejna se postaral o to aby okolí zámku bylo osazeno, čímž teprve povstalo Horní Město. Ve snaze aby bylo osazení co nejrychlejší dal svobodu na 10 let těm kteří od plateb. Každý obdržel z helfštýnských lesů dříví ke stavbě a kozenek na zahrádku. Tehdy v r. 1479 Se mluví o zvláštním právu kopeckém.Podle kopeckého,práva používali obyvatelé Horního Města práva svobod podle nichž byli zproštěni mnohých povinností. V roce 1487 zprostil Vilém obyvatele na kopci povinnosti zastávat úřady v obci, řemeslníci pak nemuseli mít cechy, všichni byli osvobození od hlásek.

V roce 1484 zahájil Vilém z Pernštejna přestavbu hradu. Král Matyáš listem z 4.7.1484 dovolil Vilémovi vybudovat hrad,, jak se jemu nejlépe zdáti bude'' a slíbil, v případě, že by se on nebo jeho potomci Přerova ujali náklad vynaložený na stavbu uhradit.Vilém asi budovu hodně rozšířil neboť do té doby sluje budova tato – zámek. Byl jednopatrový čtvercového Půdorysu s sdruženými okny v silném zdivu.Podobná okna prolomena zdivem kulaté věže, Zakončené galerií na štíhlých sloupcích. Na rozích zámku bývala sgrafitová armatura ze Čtverců a obdélníků, z nichž každý rozdělen úhlopříčnou na pole červené a bílé.Po padacím mostě přes hluboký příkop přicházelo se k jednoduchému portálu, ověncenému řetězy divokého vína a síni o polokruhovitě válené klenbě do dvora zdobeného kolem arkádovým loubím a odtud do světlých komnat, jejich stropy překlenuty tak že žebra klenby protínala se Uprostřed v pravém úhlu. Stropy komnat byly vyzdobeny štukovými zavity ornamentu listového nebo elipsovitého věncem z růží, okřídlenými andílky a dětskými tvářičkami.

Z původního gotického slohu se zachovali jen nepatrné stopy a to v masivních pilířích Pod těžkým zdivem průčelí, pak v bývalé přízemní kapli, zařízené Vilémem z Pernštejna v renesančním již zámku, kteří se vyznačovala vysokou gotickou klenbou se znakem Pernštejnů na vrcholu a konečně v tak zv, mazhauzu, čili síni měšťanského domu.

Kolem roku 1510 byla prostora u zámku zastavěna a zůstala jen malá část pod kopcem na jeho úpatí při hradbách.

Po Vojtěchu Koželuhovi usazeném v roce 1485 se tam usazovali i jiní. Ale Vilém si přál aby veškerá volná místa byla zastavěna. Proto dal r. 1510 všem kteří pod kopcem od mlýna (dnes Spálenec a nám. Na Marku) k jeho dvoru budou stavět lhůtu na 10 let a obdrželi právo kopecké a jiné výhody.

V roce 1513 koupili měšťané od Viléma dvůr se štěpnicí. Na dvoře se mělo usadit nejméně šest hospodářů.

Roku 1520 došlo ke spojení Horního Dolního Města. Po smrti Jan Z Pernštejna r.1548 nastoupil po něm syn Vladislava díle pak jeho syn Jan z Pernštejna. Jan prodal hrad i město Přerov Janu Mančíkovi z Laru. Který ale brzy zemřel a roku 1596 bylo panství nabídnuto

měšťanstvu za 52 000 mor. zl. Ale vzhledem k tomu, že město Přerov bylo poddanským městem a nesmělo mít žádný majetek tak bylo prodáno Bedřichu st. Z Žerotína. Byly tak vyrovnány závazky k Janu z Pernštejna a Bedřich jim potvrdil veškeré výsady.

Bedřich zemřel 1598 a Přerov odkázal Karlu st. z Žerotína. Když r.1605 překročil Bočka hranice z Uher na Moravu tak hrozilo nebezpečí i Přerovu. Ale nakonec k tomu nedošlo.

Obec Přerov pořídila r. 1609 hodiny na půl orloje i s cimbálem a umístila je na hradní Věži. V letech 1610-1612 byl zámek rozšířen. Byl na návrh přerovského architekta Gregora Provedena přístavba 2. patra. U Horní brány byla postavena kaple sv.Jiřího. Byla původně kaplí královskou Má oltář a kryptu kde byl r. 1740 pochován ryt.Jan Želecký z Počernic, tehdejší pán panství přerovského.Tato kaple vyhořela roku 1760. a roku 1868 byla Opravena. Po smrti Karla st. z Žerotína se vystřídalo několik majitelů. Za Karla Jindřicha vznikl spor Mezi obcí přerovskou a komisistoři o platy přerovskému faráři Tačínovi, protože město pro jeho neoblíbenost mu plat zastavila, proto vyřkl komisistoř exkomunikaci nad starou i novou Přerovskou radou. Dne 24.05.1673 přijel do Přerova krajský hejtman Petřvaldský aby spor urovnal. Po jednání dal krajský hejtman radu uvěznit na zámku. Z toho důvodu nastalo v městě velké pobouření a tak radní písař s třemi měšťany odjel do Vídně dovolávat se ochrany u císaře. Uvěznění byli propuštěni až 24.12.1673.

Karel Jindřich zanechal dědictví značně zadlužené. Postupně Přerov změnil několik majitelů. Od dob Karla st. z Žerotína bylo Horní náměstí sevřeno dvojí zdí s hlubokým příkopem mezi nimi.

Roku 1819 byl prodán příkop měšťanům kteří zde měli zahrádky za svými domy na městské vnitřní zdi, takže se do nich vcházelo téměř do výše dvou poschodí. Měšťané vnější hradební zeď strhli, příkopy zasypali a zvýšili, zahrádky pak snížili a vše vyrovnali. Obě věžní brány byly po požáru r.1830 zbořeny a kamení bylo upotřebeno na dlažbu města. Na Horním i Dolním náměstí byly kašny do nichž se vedla voda z Bečvy stojem při bývalém Městském Hrubém mlýně na levém břehu řeky. Při požáru 1661 mlýn shořel odtud se říkalo Spálený (dnes Spálenec nejkratší ulice v Přerově nad schody u nám. Na Marku)..

V zámku také bývala kaple která byla v 18 století zrušena.

Roku 1850 byly zrušeny úřady vrchnostenské a zřízeny úřady císařské. Toto ruku byl také v Přerově zřízen okresní soud. Přerov který měl doposud obecní radu s primátorem v čele, prvního a druhého purkmistra, rychtáře a 8 konšelů (radních) dosazovaných vrchnosti k tomu syndika, voleného do rady dostal od r.1850 voleného starostu a dva obecní radní.

První starostové Přerova

Lazar Gross, starosta	1850–1853
Josef Doležel, starosta	1853–1855
Karel Vyhnánek, starosta	1855–1861
František Kramář, starosta	1861–1866

Přerovský statek

Kastelán Přerovského hradu obhospodařoval také pole patřící k Přerovu. Nejstarší zprávy o přerovském statku pocházejí až ze 14 století. V závěti Jana Jindřicha (bratra Karla IV) bylo v závěti uvedeno že mezi zeměpanské zboží patří i Přerov, tehdy k městu patřila ještě Šífava jako samostatná dědina a část Kozlovic.To byla hospodářská základna ze které žili kasteláni a správci hradu. Výnos z tak malého statku samozřejmě nestačil a proto byli podaní z okolních vsí povinni platit pokutu 1 groše „ když kdo druhého okraví “ pro přerovský hrad.

Za krále Jiřího z Poděbrad došlo k těžkým válkám . Při střídavém válečném štěstí se snažil udržel a získat Jiří z Poděbrad co nejvíce stoupců rozdáváním zeměpanských statků. A tak 8.3.1465 získal Ctibor Tovačovský z Cimburka. Ale již v roce 1470 je postupuje Albrechtovi Kostkovi z Postupic a ten 1475 Vilémovi z Pernštejna. Za něho končí přerovské zeměpanské manství a stává se majetkem šlechtickým soukromým. V roce 1487 se skládal přerovský statek z obcí: Přerov, Šířava, Předmostí Lhot a Čechy se 7 many. V roce 1750 se přerovský stez skládal z obcí: Přerov, Želátovice, Beňov, Kozlovice, Popovice, Tučín a Předmostí. Na tomto statku hospodařil František Petráš který byl ale více voják než hospodář , proto není divu že jej úředníci šidili ,takže upadlo do dluhů a proto prodal hraběti Bretonovi panství přerovské i z dědinami : Předmostí, Popovice, Kozlovice a Beňov. Po Bretonech získali panství Přerov šlechticové z Pruska Maginisové. Kteří byli posledními držiteli. Po roce 1918 došlo ke skončení feudalismu.

Přerovské pomístní názvy

V období feudálního řádu byly vsi zemědělců majetkem šlechticů, klášterů, církve později i měst jimiž poddaní odváděli různé dávky naturální i peněžní. Vrchnost měla o některé pozemky, louky, lesy a pastviny velký zájem a proto je pojmenovali různými názvy aby nedošlo ku sporům o kterou dávku jde.

Některé pomístní názvy se udrželi až do dnešních času v Přerově. Nejstarším doloženým pomístním názvem pro přerovské pole jsou *Chmeliska*. Byla dvojí jedna byla u Bečvy poblíž silnice do Henčlov, druhá pod *Bobroviskami* v místech dnešního letiště. Jsou doložena věnováním markrabího Jošta z 7.6.1386 městu Přerovu. Název pochází od pěstování chmele na Přerovsku.

Zajímavou historii má také pomístní název *Markrabina*, pole ležící mezi Přerovem, Bouchořem a Lověšicemi. Bývala to kdysi dávno louka , kterou věnoval moravský markrabí Přerovu. Tehdy byl Přerov městem královským. Později když se stalo město poddanským v Držení Viléma z Pernštejna, prodává Vilém louku *Markrabinu* svým lidem v Přerově dne 21.12.1512. A tento název se používá dodnes. Lidová pověst spojuje se jménem historii kolem *hanáckého krále Ječmínka z Chropyně*.. Když prý prchala matka Ječmínka před svým rozhněvaným manželem k Přerovu ukryla se v dozrávajícím ječmenu v místech Markrabiny, kde se ji narodil syn Ječmínek.

Poblíž města mezi dnešní Šířavou a tratí do Břeclavi se prostíralo pole *V opletách*. Bylo opleteno plotem z vrbového proutí, aby dobytek který tudy byl hnán na pastvu nepoškodil Úrodu. Dnes je již pozemek zastavěn.

V samém sousedství se táhlo pole *Trávník*. Výraz pro pastviska v našem kraji. Později když se u nás začaly zakládat cukrovary přeměnily rolníci pastviny na pole aby získali co nejvíce půdy pro pěstování cukrovky.

Poněkud dále k Lověšicím se rozkládaly *Padělky od Lověšic* jednalo se pravděpodobně o díly nebo podíly polí pro jednotlivé rolníky.

Hned za předměstím Šířavou vedle cesty do Želátovic bývalo pole *Svisle*. Bylo zastavěno a zůstal jen název ulice. Název vznikl snad proto že pole se táhlo svisle po svahu od dnešního hřbitova.

Dále k Želátovicím se prostíralo úrodné pole *V černým*. Jako saze černá byla zem a ta polí název. Poněkud dále pak *Padělky v černým*. Hned vedle se prostírají *Lance*. Lance jsou od slova lán. Lán byla stará česká plošná míra o nestejně velikosti jednalo se asi o 18-23 ha. vrchnost je dávali do užívání poddaným. Je nožné že rozdělením přerovského lánů vznikly lance.

Dále k Újezdci se rozkládá návrší *Tmeň*. V některých listinách také *Tmář*. Tak se nazýval les Tmavý, a od toho název. Tento zeměpanský les daroval markrabí Jošt 7.6.1386 Přerovu. Les

Byl později přeměněn na pole . Pod kopcem je role *Pod Tmeněm*.

Mezi Bouchořem a Plučiskami bývali kdysi louky zavlažovány potokem Lukavcem. V dávných dobách kdy nebylo nouze o křoviny hlavně vrby a olše podél potoka, žili tu hojně bobři. Po nich dostala louka později pole jméno *Borovisko*. Mezi nimi a Chmelisky se prostírala polní trať se jménem *Kolečko*.

Na západ od Přerova k Dluhonicím býval rybník s mocnými hrázemi poblíž nich se táhlo pole *Pod hrází*. Rybník byl rozsáhlý a sahál až k návrší nedaleko Předmostí. Císař Josef II dal rybník vysušit . Zůstal jen název pro pole v těch místech *Rybník*.

Za povšimnutí stojí i název *Novosady* pole proměněná na sady. Dále *Tratidla* prý tu býval rybník v němž se voda tratila.

Na stranu k žebračce má ulice *Kopaniny* pojmenování po poli jež tu bývalo. Dnes už byly zastavěny i malé zbytky které zde byly ještě v 60-tých letech minulého století z dřívějšího honu, který obdělávali a kypřily ručně , nejvíce motykou . A protože jen kopali dostalo role jméno *Kopaniny*. Na východ od Přerova je les *Žebračka* .Název je doložen z14. století kdy jej listinou 7.6.1386 věnoval markrabí Jošt Přerovu. Proč byl tak pojmenován se přesně neví snad si Přerované les u markrabího vyžebřali. Poblíž je Malá Žebračka.

Za Bečvou na straně k dnešní nemocnici stávala socha sv. Jakuba po níž dostalo okolní pole pojmenování *U sv.Jakuba*. Dále pak patřilo do přerovského katastru pole *Svárov*, které zapříčinilo mnoho svárů.

Přerovská předměstí

Trhová osada Přerov vznikla před 12. století, neboť týdenní trhy v pátek se uvádějí v historických pramenech již v této době.Osadu střežil zeměpanský hrad na vyvýšenině a zabezpečoval její klidný rozvoj .Jádro města tvořilo tržiště, kolem něhož bydleli měšťané A tato část se nazývala Dolní město..Později se spojilo v jeden celek z Horním městem.

Kromě vlastního města usazovali se obyvatelé zabývající se převážně zemědělstvím vně Městského opevnění a tak se postupně vytvořila předměstí. Šířava, trávník, Novosady a Kozlovská ul.

Nejstaršíma největším předměstí (preaurbium) byla **Šířava** doložena už 2.po. 14 století. Poprvé se uvádí v Zemských olomouckých deskách v roce 1371 – in preurbio Preouie retro Zirouiam na předměstském předměstí za Šířavou. A v roce 1381 se výslovně praví v témže prameni – in preurbio Preroviensi guod Sirawa dicitur, na přerovské předměstí které se slove Šířava. Název pravděpodobně vznikl podle slova „široký“ protože po obou stranách prastaré obchodní cesty vzniklo sídliště do šířky roztažené.

Přerovem procházely důležité obchodní cesty proto se tu u brodu a později u mostu přes Bečvu vybíralo mýto, o němž jsou zprávy z období předhusitské. Kromě zeměpanského mýta Bylo také vybíráno mýto biskupské.

Jižně od Přerova ležely manské vsi ,Újezdec , Lověšic, Horní Moštěnice se Štulbachem A Píkovice.Drželi je manové čili vasalové jako nájemci. A touto oblastí vedla cesta z Hulína A vyústovala do předměstí Šířava kde ve v domě č.666 vybíralo mýto označené jako Přerovsko-Hulské mýto. Tento dům pak zakoupilo v roce 1889 město Přerov.

V Době předhusitské stával na Šířavě svobodný dvůr který držel Mikuláš Baďura ze Šířavy, Nebohatý zeman jehož podpis na na stížné listině do Kostnice, kterým česká a moravská šlechta protestovala proti upálení Mistra Jana Husa. Baďura na protestní list přivěsil i svou pečeť, byl také podporován ostatními obyvatel Šířavy.(podrobněji Fl. Zapletal Počátky husitství v Přerově Roč. muzea II z 1938).

V roce 1457 zastavil král Ladislav Janovi Tovačovskému z Cimburka castrum et montem Przerow cum opido et Syrzawa – město Přerov s hradem a Šířavou. Perštejnové kteří nabyli Přerova kolem 15 století byli velmi dobrými hospodáři. Vratislav z Pernštejna dal vypracovat

Přehled příjmu a vydání na panství přerovském. Přehled jinak zvaný registra byl dokončen „ jen tejdén před slavnou památkou seslání ducha svatého léta 1864“. V části „ plat niv od dvoru panského “ se uvádí Podolin ze Syrzawa s platem o sv. Jiří a o sv. Václavu po 4 ½ d. dále Hořín ze Syrzawy, Machova Krupička, Vondra Vondrouš, Jan Šubů, Prokop Prechal.

Plat z Podetmeni (pole pod bývalým lesem Tmeněm) platili Jíra Jeníčků a Vondráček.

Do Šířavy se chodilo z Přerova židovskou ulicí. Koncem 15 století při hospodářském rozkvětu přibýlo i obyvatelstva si vynutilo i zřízení nového hřbitova neboť dosavadní kolem farního kostela sv. Vavřince již nestačil. Za nejhodnější bylo vybráno prostranství za branou na konci Židovské ulice. Brána se jmenovala Holešovská později Šířavská. Na tomto hřbitově byli pochováváni nebožtíci obou náboženství. Byl tu také postaven hřbitovní kostel zasvěcený sv. Michalovi ve slohu pozdě gotickém. Vedle kostelíka stávala dřevěná zvonice. Z řad Českých bratří sem pochovávali řadu významných kněží.

V tržové smlouvě z r. 1596 se uvádí šířavský kostel i s krchovem na Šířavě. V roce 1597 majitel Přerova Fridrich z Žerotína Šířavu osamostatnil a oddělil od Přerova a Šířava se stala samostatnou obcí. Neměl k tomu však oprávnění a odporoval správnímu listu Jan z Pernštejna, Fridrich se k tomu kroku odhodlal na radu některých přerovských měšťanů. Toto rozhodnutí napravil Karel st. z Žerotína r. 1600 a Šířavu k městu znovu připojil i se všemi právy.

Když červnu r. 1642 vpadly Šířavou do Přerova bojové švédské šiky a než se dostali Hýžkově bráně řádily na Šířavě stejně dopadli i v roce 1643 kdy si švédové zřizovali opevněný tábor U Horní Moštěnice.

Po dohodě o míru v Vestválích r. 1648 byly následky dosti velké. Císař Leopold I se proto rozhodl pořídit seznam orné půdy aby se spravedlivě mohli platit kontribuce (daně). Byly určeny zvláštní vizitační komise lánová (proto že zjišťovala obdělávané pole - lány). A podle tohoto

soupisu mlžem nahlédnou do života na Šířavě 2. bol. 17 století 40meř. Obhospodařovali Jakub Hlaváč, Jan Švestka, Jan Motyka každý 40 meř. A 4 achle, další již měli obhospodařované pozemky menší.

V polovině 18 století dala Marie Terezie upravit rejstříky vzhledem mnoha nepřesnostem. Podle pozdějšího tereziánského katastru žilo v roce 1756 na Šířavě 57 rolníků, 10 výměnkářů a 25 domkářů. Při srovnání z ostatními předměstími byla Velká Dlážka větší měla 95 usedlých, Trávník 25 a Novosady jen 19.

Šířavu postihly i ničivé požáry v letech 1673, 1808 kdy byla zničena celá Šířavská ulice A také v r. 1831 a 1843. Požár 17.8.1868 postihl požár i kostel sv. Michala věž i se zvony Se zřítila odtud se požár rozšířil na Trávník a i do města. Šířavští měli i vlastní školu kterou postavili v r 1816-1817 ale i ta shořela.

V roce 1858 byl založen na Šířavě klášter (dnes Učňovská škola) ve kterém vznikla soukromá škola pro dívky. Obyvatelé si dlouho udržovali určitou samostatnost a volili si i svého rychtáře znám je jeden z posledních R. Kreutz.

Skoro ve stejnou dobu na opačném konci města a to na pravém břehu Bečvy, vzniká nové jiné předměstí za markraběte Jana a dostává jméno Dlážka. Prostírá se kolem cesty do Olomouce.

Na bažinaté ploše. Snad proto museli noví nájemci před stavbou svých domů zpevnovat dřevěnými deskami nebo trámcí tak proto dostalo jméno Dlážka. Předměstí bylo velké a lidnaté, že se o něm hovoří v r. 1376 jako o městečku, ležícím vně hrazeného města Přerova.

Příslušníci okolní drobné šlechty prý tu vystavěli kostel který měl i své hrobky.

V pozdější době se připomíná dvůr za mostem přes Bečvu který patřil Prokopovi ze Zámostí. Pozdější dvůr Bravanských také Bravansko zvaný. Je o něm také zmínka ve známém urbáři Vratislava z Pernštejna z roku 1564 kde je řeč o palatu ze dvora za mostem. Jan Blahoslav píše v Gramatické české z roku 1571 že Dlážka je „ za Bečvou veliké městyse 16 kláštery..“ ,

Kdyby tomu tak pak by jistě Jan Willenberger zakreslil na své zobrazení Dlážku. Zatím Na dřevorytině z roku 1593 u mostu přes Bečvu není ani stopy po domech na pravém břehu Bečvy. V Rekvalifikačních listech je už Dlážka jmenována jako ulice či předměstí. K roku 1756 měla Dlážka 70 usedlých (pod názvem usedlý se myslí majitel domu- hlavu rodiny a 5 dalších osob) většinou drobných rolníků, mezi nimiž se uvádí Ondřej sekera s polem o 10 měřicích a se zahradou nejzámožnější. Dlážka měla asi 350 obyvatel.

Za další předměstí Přerova lze považovat Trávník. Vzniklo panské nivě za cihelnou blízko Bečvy a táhlo se souběžně s ulicí kozlovskou. Blíže je popisováno v listu Jana z Pernštejna z 28.01.1518, zemského hejtmana, v němž dovolil Přerovským postavili si domy na trávníků u cihelny. K roku 1756 tu bylo 18 usedlých, tedy asi 90 lidí. Pojmenování je velmi přiléhavé Trávník pastvisko pro husy, ovce a prasata.

Malým předměstím byly Nová ulice – Novosady. Připomíná se k roku 1512, kdy se tu uvádějí pouze dně chalupy, pravděpodobně se zelinářskými i ovocnářskými zahradami, jak to ukazuje Název „Novosady“. v roku 1756 žije v Novosadech 13 usedlých tj. asi 65 lidí. Obyvatelé tu byli zámožnější neboť nějaký Křížek obdělával 36 měřic polí a měl zahradu i louku.

Stejně velké bylo i předměstí jenž tvořila ulice Kozlovská. Stará výpadová ulice z Židovské ulice (dnes Žerotínovo nám.) kolem městských valů vedla podél Bečvy do blízkých Kozlovic, proto ulice po obou stranách cesty vznikající v 16. století na panské nivě za cihelnou dostala název Kozlovská. Na zobrazení Přerova z r.1727 tvořilo ulici 13 přízemních domků se sedlovými střechami. Za domky se táhly zahrádky, na straně k Bečvě lemovali břeh řeky vrby a olše. K uvedenému roku žilo na Kozlovské ulici 65 lidí, drobných řemeslníků, dělníků v cihelně nebo na valše. Pravděpodobně se také zabývali rybářstvím.

Na zobrazení Přerova z r.1727 pohled na pohled na přerovská předměstí až na Kozlovskou ul. A Šířavu chybějí. Na jiném zobrazení Přerova z téhož roku jsou zakresleny chalupy na Novosadech a část Dlážky samozřejmě Kozlovská a Šířava avšak chybí Trávník.

Zajímavý nález ve zdi starého městského špitálu v Přerově

Naši předkové napsali mnoho ze svých zkušeností a poznatků do rodinných kronik, na desky kancionálů, do kalendářů i do obecních kronik. Některé tyto zápisky občas objevujeme při Opravách a rekonstrukcích starých staveb.

Podobný nález byl učiněn 14.05.1967 v Mostní ulici v domě č.p.52 orientační č.15 kde býval Starý špitál (chudobinec) připomínaný počátkem 16 století kdy Přerov držel známý příznivec města pan Vilém z Pernštejna a na Helfštejně. Velmi pečoval o město a staral se i o ty nejpotřebnější daroval také dne 23.8.1511 přerovskému špitálu horní louku, která patřila k jeho vinařskému dvoru a ležela v Žebračce aby se polepšilo chudině ve špitálu. Špitál postupně chátral a tak se obecní výbor rozhodl o jeho rekonstrukci.

O tom již při popisování nálezu. Když dne 14.05.1967 prováděl elektrikář novou elektroinstalaci tak při dlabání otvoru pro rozvodnou elektro skříňku objevil kruhovitou měděnou schránku o rozměrech asi 15x 15 cm. Na přední straně byl letopočet 1863. Po otevření schránky se objevily tiskoviny, mince a další listiny.

Mezi nalezenými byl i plán oprav špitálu s legendou: „Prerau im Monat April 1862“. Vypovídá z toho že Přerované se zabývali myšlenkou na opravu. Oprava se ale oddálila ale po požáru na jaře 1863 ji uspíšil. Došlo k ní hned na podzim 1863. Na plánu je česká poznámka, „že plán odpovídá původnímu, jen málo pozměněnému“. Na plánu jsou uvedeny i velikosti špitálních místností v opravené budově. Největší místnost dlouhá 4 sáhy 5 stop široká 2 sáhy A 1 stopu, což by odpovídalo asi dnešním asi 33 čtverečním metrů, byla to místnost pro muže. Vedlejší dlouhá 3 sáhy a 2 stopy široká 2 sáhy a 1 stopu něco přes 23 čtverečných metrů byla pro ženy. Vedle byl pokoj hlídače, pále pokoj přijímací, kuchyně a docela malý pokoj pro nakažlivé choroby. To bylo v patře. V přízemí byl byt kuchaře a také byt nájemce

mostního myta přes Bečvu. Budova byla jednopatrová. Za války v roce 1866 se v něm léčili nemocní na cholera a ranění. Autorem plánu byl členem přerovské městské rady ing. Severní dráhy Arnošt Bühler což potvrdil vlastnoručním podpisem na plánu.

Cennou památkou byl i otisk starodávné městské pečeti v červeném vosku na kousku papíru s Legendou : Pečeť města „ Przerowa“ . Podle reliéfu městského znaku, jeho podoby, shodné s tvarem znaku na soše sv. Josefa z r. 1717 u farního kostela v Přerově, dále podle spřežky ve slově Přerova se dá soudit že jde o otisk pečeti za 17 století. Pečeť dokládá českou samosprávu Přerova v době kdy jiná Moravská města trpěla německým útlakem.

Dále byly nalezeny noviny z roku 1863, noviny byly značně poškozeny vlhkem , zvláště na přeložkách. Ve schránce bylo 7 čísel Národních listů které vyházely v r. 1861 v Praze, ale není tam žádná zmínka o Přerovu. Na jejich odběru měl velkou zásluhu starosta Kramář, odchovanec pražské vysoké školy. Dále bylo ve schránce 12 čísel olomouckých novin Morava. Byly nejvíce poškozené ale ani v nich se nenašly zprávy o Přerovu. Dále tam byly výtisky Humoristických listů z r.1861 a Moravská Orlice z roku 1863 ale také žádné zprávy o Přerovu. Ale v 1 čísle slezských novin opavských Opavský Besedník a to v čísle 25 z 9.9.1863 roč. III. Čteme velmi zajímavou zprávu z Přerova. Mluví se v ní o „ besedě“ upořádané na paměť

Tisícího výročí příchodu Cyrila a Metoděje na Moravu v roce 863. Přerovští uspořádali Besedu v sále „ U bílého Koníčka“ (hostinec byl již zbourán dnes na jeho místě stojí Městský dům) dne 30 srpna 1863. Čistý výnos se měl věnovat pohořelým v Polné. Besedu zahájil řečník, poté zazpíval Přerovský Zpěvácký spolek několik sborů. Mezi zpěvními čísly zahrála na klavír slečna Anna Skálová z Prostějova. Po druhém sboru recitovala sl. Anna Cejpková báseň Matce vlasti s takovým citem , že byli všichni hluboce dojati. Přednes ocenili velkým potleskem a volání slávy. Na besedě hrála také vojenská hudba Wasa z Olomouce, jejíž člen p. Lípa zahrál na housle krásné variace. Ve správě se dále uvádí že se tančilo až dorána a že na besedě „ spanilé Přerovany a čilí mládenci přerovští velmi obratně“ zatančili nový tanec „ Beseda“ jehož jednotlivé figury pocházejí z národních tanců.

Zprávu zavírá sdělení o přítomnosti některých „ znamenitějších“ hostů. Jako byl Fedra Náprstek s chotí z Prahy, profesor Zoubek z České Lípy, prof. Deml z Olomouce, arcikněz Rojk z Čech. Výtěžek byl velmi malý vzhledem k nízkému vstupnému.

V nálezů byly také 2 výtisky německých vládních novin v Brně Brüner Zeitung z roku 1863. v 6. čísle z 9.1.1863 se dočteme o kulturním dění v Přerově. Uvádí se že 26.12.1862 upořádal Slovanský pěvecký spolek přerovský svůj první koncert, který byl velmi úspěšný. Vrcholem koncertu byly sólové zpěvy „ Slezské víno“ dále fantazie na piano z opery Lukrecia, již zahrál p. Skála technik z Vídně bratr sbormistra.

O hospodářském životě v Přerově z let šedesátých se dovídáme z dalšího nálezů. Jsou to především Stanovy záložné pokladnice přerovské z 6.6.1861. Pojmenování „ záložna“ znamená, že pokladnice někoho penězi zakládala , zaručovala se. Ve schránce bylo také pozvání na valnou hromadu pokladnice 18.1.1863 a také leták o úředních hodinách.

Po roce 1848 začali svobodní rolníci najímat na práci čeledí. Výklad čeledního řádu vtištěný a vydaný v roce 1857 byl také přiložen.

Listinné doklady uzavírají dav divadelní programy ve tvaru letáků, zvoucích divadla divadelní společnosti Josefa Štandery. Šlo o dvě hry : Monika od J.J. Kollara a Dobrý tón čili s vlky se musí výtí od J. procházky. Mezi uvedenými herci najdeme i Jindřicha Mošnu. Zajímavé jsou i ceny sedadlo I tř. 40 kr. II tř, 30 kr. Lístek pozemní 20 kr. galerie 10 kr.

Součástí nálezů byly i různé mince jimiž se v té době platilo a také starší. Dále medailónek železný, silně postříbřený elipsovitého tvaru elipsovitého a má na vrcholu ouško. Takovým medailónekům se říkalo agnusek či agnusek, od agnus dei, beránek boží. Agnustky se nosívali na krku. Medailónek byl vydán k tisící výročí příchodu Cyrila a Metuda na Moravu.

Schránku kterou objevil pan Stanislav Křepelka z Kojetína předal městskému muzeu a tak díky poctivému nálezci jsme se zase dozvěděli něco z historie Přerova.

O pivovaru Šilhavých

Vedle památek uměleckých, které jsou v našem městě porůznu umístěné jsou památky technické tj. takových jenž ukazují jaká byla výroba jaké byly první přerovské továrny, Mlýny a jiné podniky které ustoupily následní výstavbě. Mezi ně patří i památka na pivovar Šilhavého který stál na pravém břehu řeky dnes ubytovna a restaurace Strojař. Když dostávala středověká města své výsady, privilegia, práva patřilo mezi ně i jedno významné právo a to právo vařiti pivo jenž drželi nebo dostali usedlí měšťané. v Přerově takových právovárečnicků bylo 69. Jedním z pivovarů byl i Měšťanský pivovar který daroval měšťanům Jindřich z Žerotína a stával na Marku. Dnes jsou jen zbytky sklepů nad schody u ul. Pálenec. V roce 1875 si tento pivovar pronajal sládek Josef Šilhavý. Byl to vynikající odborník.

Po třech letech (1878) postavil již zmiňovaný pivovar na pravém břehu Bečvy. Podnik velmi prosperoval a proto dne 23.1.1883 koupil od přerovských hruboměšťanů jejich práva vařiti Pivo a to za poměrně vysokou částku dal za každé právo 625 zl.. Atak zmizela z dějin města Jedna prastará výsada měšťanů na vaření piva.

Dne 24.01.1888 koupil nájemce Josef Šilhavý od měšťanů také Měšťanský pivovar i se sladovnou za 51.637 zl. A 13 krejcarů. Ten pak postupně začal rušit.

Ke sklepům a spilce u Bečvy přistavěl v roce 1892 další zcela moderní zařízení. Rekonstrukce byla dokončena v roce 1894 ale v roce 1895 01.04 Josef Šilhavý zemřel . Pivovar po něm převzal syn Ladislav Šilhavý.

Poblíž pivovaru Šilhavý zřídili parčík a v něm si postavili obytné stavení které stálo až do nové výstavby na Velké Dlážce. V letech 1890až 1907 vznikl problém z ječmenem a protože Doprava sladu byla dosti nákladná pronajali L. Šilhavý sladovnu v Kokorách u bývalého jezuitského pivovaru.

Za první světové války měli všechny pivovary problémy se získáváním surovin na pivo a to hlavně chmele a ječmene. Proto jako za každých válek došlo i na náhražky, Josef Dostál uvádí ve svých vzpomínkách že si pamatuje jak vojáci u pěšího pluku č.57 v Pavlovicích u Přerova museli vybírat na polích barona Skene pýr pro pivovary Šilhavého. Protože bylo piva málo tak vzniklo i pivo ovesné. V období 1871-1873 měl Šilhavý velkou konkurenci v Akciovém rolnickém pivovaru, nakonec se však dohodli. V červnu 1938 byla dovařena v pivovaru Šilhavý poslední várka a v dubnu 1939 došlo k úřední likvidaci.

O pivovaru Šilhavých

Vedle památek uměleckých, které jsou v našem městě porůznu umístěné jsou památky technické tj. takových jenž ukazují jaká byla výroba jaké byly první přerovské továrny, Mlýny a jiné podniky které ustoupily následní výstavbě. Mezi ně patří i památka na pivovar Šilhavého který stál na pravém břehu řeky dnes ubytovna a restaurace Strojař. Když dostávala středověká města své výsady, privilegia, práva patřilo mezi ně i jedno významné právo a to právo vařiti pivo jenž drželi nebo dostali usedlí měšťané. v Přerově takových právovárečnicků bylo 69. Jedním z pivovarů byl i Měšťanský pivovar který daroval měšťanům Jindřich z Žerotína a stával na Marku. Dnes jsou jen zbytky sklepů nad schody u ul. Pálenec. V roce 1875 si tento pivovar pronajal sládek Josef Šilhavý. Byl to vynikající odborník.

Po třech letech (1878) postavil již zmiňovaný pivovar na pravém břehu Bečvy. Podnik velmi prosperoval a proto dne 23.1.1883 koupil od přerovských hruboměšťanů jejich práva vařiti Pivo a to za poměrně vysokou částku dal za každé právo 625 zl.. Atak zmizela z dějin města Jedna prastará výsada měšťanů na vaření piva.

Foto archiv J Rosmus

Dne 24.01.1888 koupil nájemce Josef Šilhavý od měšťanů také Měšťanský pivovar i se sladovnou za 51.637 zl. A 13 krejcarů. Ten pak postupně začal rušit.

Ke sklepům a spilce u Bečvy přistavěl v roce 1892 další zcela moderní zařízení. Rekonstrukce byla dokončena v roce 1894 ale v roce 1895 01.04 Josef Šilhavý zemřel . Pivovar po něm převzal syn Ladislav Šilhavý.

Poblíž pivovaru Šilhavý zřídili parčík a v něm si postavili obytné stavení které stálo až do nové výstavby na Velké Dlážce. V letech 1890až 1907 vznikl problém z ječmenem a protože Doprava sladu byla dosti nákladná pronajali L. Šilhavý sladovnu v Kokorách u bývalého jezuitského pivovaru.

Za první světové války měli všechny pivovary problémy se získáváním surovin na pivo a to hlavně chmele a ječmene. Proto jako za každých válek došlo i na náhražky, Josef Dostál uvádí ve svých vzpomínkách že si pamatuje jak vojáci u pěšího pluku č.57 v Pavlovicích u Přerova museli vybírat na polích barona Skene pýr pro pivovary Šilhavého. Protože bylo piva málo tak vzniklo i pivo ovesné. V období 1871-1873 měl Šilhavý velkou konkurenci v Akciovém rolnickém pivovaru, nakonec se však dohodli. V červnu 1938 byla dovařena v pivovaru Šilhavý poslední várka a v dubnu 1939 došlo k úřední likvidaci.

Korvínský dům na Horním náměstí

Mezi významné památky patří také Karvínský dům. O tomto domě se zachovala pověst, že v něm bydlel uherský král Matyáš Korvinus který s králem Jiřím z Poděbrad válčil a delší dobu se v Přerově zdržoval. Ale je pravděpodobné že tak opravdu bylo. Také v roce 1893 píše ve svém „Přerovsku“ na str.91 uvádí : „ Dům tak zvaný Korvínský , poněvadž v něm nějaký čas uherský král Matyáš Korvin meškal . Dům ten před požárem r. 1868 jevil ráz ryze

starogotický a v čele měl lomenici sličnou stavebnímu slohu přiměřenou, zohyzen jest po kasárnicku . Sic uvnitř je zachovalejší dům staroměstský s pěkným gotickým klenutím v síni a erbem Bartoloměje Bílého z roku 1570 jakož i klenutím ve všech jizbách zvláště pěkný je portál.Nad ním jest tento nápis : WACLAW AMBROZ MNDALENA BILA SSESTINACTEHO SSESTNATTEHO LETA OD NAROZENI PANE GEST OBNOWEN DYM TENTO. Řečený dům vlastníka šlechtického vyzrazuje. Škoda že se nezachoval obraz jeho z té doby.`` . Také František Levý ve své knize „ Přerovská českobratrská církev`` z roku 1909 se rovněž zmiňuje a současně o jejích majitelích : Zámožný, řídké úcty se požívající Bartoš Bílý, držel zmíněný dům na Kopci mylně zvaný Karvinský,při němž provozoval živnost hostinskou. Po Bartošově smrti (1586) užívala jej pozůstalá vdova. Puštěn ji dědici v pátek po sv. Lucii 1599 dohodou toho smyslu, že Jan Volf, Václav Ambrož za manželku svou, Anna Solnická, pastorek její z Hranic Jan Solnický a Maruše Bílých z Tovačova, prodali jej i s chmelinky pí. Kateřině Bílé, matce své ze společného sněšení za 500kop, kteréžto od ní hned hotově vzali. Jak víme přešel po její smrti v držení Václava Ambrože a manželky jeho. Václav Ambrož se svou první manželkou Magdalénou, dcerou Bartoše Bílého, převzal od tchyně Kateřiny Bílé dům na Horním městě, který pan Bartoš r.1569 v pátek před sv. Markétou za hotových 506 tolarů koupil od Matouše Warduka, a Ambrož s chotí svou r.1616 přestavěti dal jej tak jak se nám doposud jeví. Jest to dům č.31 nesprávně „ Korvínovský`` zvaný, neboť pověst o schůzce Matyáše s Viktorínem synem Jiřího z Poděbrad je smyšlenka. Karvinský jest zkomolenina názvu jiného domu Horního města, „Korbelovského`` , jehož majitel byl v druhé polovině XVI. Věku v reg.gr.(registr gruntů) často připomínaný měšťan Korbel.`` V monografii Rudolf Kreutz Přerovský okres 1927 na straně 94 uvádí : Nejzachovalejší ze starobylých domů Horního náměstí jest t. zv.dům Karvinský zvaný tak odtud, že prý se v něm sešel Matyáš s Viktorínem, což jest pouhou pověstí na pravdě se nezakládající.Nápis nad portálem zřejmě praví, že Václav Ambrož, za války třicetileté správce přerovského panství a manželka jeho Magdaléna Bílá, obnovili dům tento. Široká síň , , Mazhaus`` , do níž se portálem vchází, jest zaklenuta síťovou klenbou gotickou, jejíž žebra spočívají na konsolách ve zdi vyčnívající. Právě tato síň při obnově či přestavbě r.1616 zůstala nedotčena a jest tudíž jediným pozůstatkem původního domu. Renaissanční vlys s nápisem a erby Bílého a Ambrože zakončen roztomilou dětskou tvářičkou a straně 160 píše : Směrem k bývalé Dolní bráně stojí tzv. dům Korvinský.Do roku 1868 jevil se na domě gotický ráz.po ohni tohoto roku hlavně lomenice a ráz domu setřen.Je uvnitř všude dochována gotická klenba, erb a na portále nápis. Zmínka o domu se objevuje i v dalších ročenkách .

O řece Bečvě

Bečva má také svíji historii je nedílnou součástí Přerova a oba s sobě nerozlučně patří. A roto se v úředních listinách psávalo „ My purkmistr a rad siesta Przerowa nad riekou Bečzwou vyznáme tento listem 15 Aprila Letha Panie 1671,`` (přiznání k dani z komínů SA Brno 17) později se od přídomku „ nad Bečvou`` upustilo. Bečva rozděluje město na dvě části svým mocným tokem je řekou horskou , jejíž dva prameny vytékají v překrásných Rostokách Beskyd na východní Moravě poblíž slovenských hranic. Oba prameny již zakreslil J.A.Komenský na své mapě Moravy z roku 1627. : „ Bečzwa inferiorit fons `` nedaleko „ Rosenau – Rožnova pod Radhoštěm, Dolní Bečva Rožnovská a také Vsetínská horní Bečva nedaleko obce Hovězí.. Obě Bečvy se stékají u Valašského Meziříčí .Dále pak tekoucí v pohorí západních výběžků Beskyd k Hranicím, odtud k jihozápadu údolím ohraničeným po,pravém břehu nejj jižnějšími výběžky Jeseníků, Oderskými vrchy. Tomuto kraji dali Němci v předminulém století název,„ Mährise Pforte`` , moravská brána.Pojmenování se vžilo a používá se dodnes.Bečva teče kolem Lipníka nad

Bečvou. Bečva dále protéká Přerovem a u Troubek se odděluje od hlavního toku Malá Bečva, kteří teče k Chropyni zatím co hlavní tok se kilometr za Troubkami do Moravy.

Sotva se Bečva dostane do rovinaté krajiny, zpomalí svůj tok a vine se mezi poli a loukami. V této části má částečně upravené břehy. Pokud se tato úprava (regulace) neprovedla trpěl Přerov častými povodněmi. Pravidelně dvakrát do roka. Široké řečiště s nízkými břehy porostlými vrbím nebo nízkými olšemi vytvořilo přečetné zákruty v nichž voda vymílala dno a vyhlubovala hluboké tůně se zrádnými víry. V širokém korytě se tvořily vytvářely mělčiny a písčiny s hrázemi štěrku na kterých se zachytávali klády a kusy dřeva jenž voda přinesla z hor. Tůně a tišiny byly velmi zrádné což zaplatili někteří Přerované svým životem, když se koupali v těchto místech (poslední tůně byly v místech bagrování štěrku nad dnešní loděnicí ještě v 60-tých letech minulého století). Nedaleko Přerova poblíž Kozlovic se kdysi Bečva rozdělila na dvě ramena od sebe značně vzdálená, která obtékala velký ostrov. Když pak velké přívaly jarních vod zavalili vedlejší rameno štěrkem, pomalu rameno vysychalo opadnutím vody. Zůstala jen stopa v krajině, která se občas zaplnila vodou. Tak vzniklo jakési jezírko „ Stará Bečva “ o než býval spor mezi Přerovem a vrchností. O němž se zmiňuje významný historický dokument z 20.7.1686 podle něhož dochází v uvedený den mezi městem a přerovskou vrchností. V bodě 6 smlouvy se výslovně praví, „ Rybaření ve Staré Bečvě u Michalova náleží podle ustanovení z roku 15810 vrchnosti, sečení trávy a dřevo z břehů se ponechává Přerovským “. A tak známe i polohu Staré Bečvy. Však doposud nacházíme i v žebračce stopy po ní. (Laguna byla vytvořena uměle rozšířením malého rybníčku kde se těžil štěrk a písek). Poslední zbytky koryta Staré Bečvy u dnešní zemědělské školy byly zaváženy kolem r. 1965.

Za Prosenicemi odbočuje z Bečvy mlýnský náhon který poháněl prosebnický a lýsecký mlýn a žebračkou vtékal do okolí Přerova. Náhon s rozděluje poblíž tržnice na Kopanínách na dvě ramena. Jedno rameno směřuje k bývalým vanovým lázním (Černé) a Malému mlýnu (dnes restaurace U mlýna) a u Sokolovny vtéká do Bečvy. Druhé rameno náhonu Strhanec pohánělo mlýn založený na hrázi na počátku 18 století a mlýn Libosvár u Dluhonic také založený v 18 století. V jeho místech dnes stojí chemické závody Precheza.

Historie však mluví ještě o jednom mlýnském náhonu jehož počátek byl na začátku dnešní Kozlovské ulice. Kolem níž tekl pod samými měšťanskými hradbami a můžem se o něm dočíst v listině Viléma z Pernštejna z 21.8.1503. Roztácel panský mlýn, zvaný Velký a také ho používala soukenická valcha. Valcha měla přednost při užívání vodního práva před mlýnem. Aby bylo v náhonu dosti vody byla Bečva přehrazena splavem. Byl z klád a tlustých desek. za požáru v roce 1749 shořel i splav. Také Velký mlýn spálil oheň (Spálenec). Most přes Bečvu byl jen jeden a byl postaven v místech brodu přes Bečvu v místech dnešního Tyršova mostu. Byl postaven z pevných dubových trámů spočívající na jiných dřevěných pilířích. Na straně přítoku ochránily most silné šikmé nárazníky proti ledovým krám. Ale přesto býval po velké vodě most vždy poškozen. S tím se však počítalo a proto Beňov obec poddanská patřící k přerovskému panství byla povinna robotou dovážet do Přerova klády potřebné k opravě mostu.

V předminulém století používali Bečvu plťaři k plavení dříví. Ve Valašském Meziříčí sestavili voraři z klád vor čili plť a plavili se k Přerovu někdy i dále, říká se že dřevo dodávali až do Vídně. Cestou dřevo prodávali. Vzhledem k tomu, že nebyla železnice ani nákladní auta tak vorařská živnost byla prosperující. Na starém zobrazení Přerova v 18 století jsou i plťaři na Bečvě jak s dlouhými bidly odrážejí. Bečva byla v té době hlubší a tak poskytoval možnost takové přepravy.

V zátokách a tůních bylo mnoho ryb a raků. Vždyť už perňštejnský urbář z r. 1564 praví, že přerovští rybáři jsou povinni platit o sv. Jiřím (24.4.) dávku jako plat z řeky Bečvy 1 kopu a 13a půl groše přerovské vrchnosti. Pravděpodobně z té doby se zachoval i hostinec v Mostní

ulici U Zlaté ryby (majetek rodiny Skřečků), kde se připravovala chutná rybí jídla, nejvíce smažená. Je možné že hospoda vznikla později ale je dokladem bohatství ryb v Bečvě.

Dokud nebylo umělé výroby ledu, lámal se led na Bečvě pro přerovský pivovar a také pro hostince. Tehdy ožila Bečva těžkými formanskými vozy které led rozvážely po městě do lednic (byly to speciálně upravené místnosti nebo sklepy). V zimním období zamrzlá Bečva sloužila i k zimním radovánkám.

Na počátku minulého století si lidé nechtěli dát líbit rozmary Bečvy a spoutali ji pevnými břehy. Dno řeky se vyrovnalo a zároveň snížilo . Byl postaven rybník souběžně s Kozlovskou ulicí. Toho rybníku byly ještě 3 menší u kterých stávali nízké domky Koliby (dnes centrální tenisový kurt na straně k rybníku.v letech 1950 -1960 byl velmi populární obyvatel Koliby pan Koša , který v zimě vždy uvařil pro bruslíci hrnec čaje a staral se i břehy u těchto rybníčků.

Regulace probíhala okolo tet 1903 .V 90-tých letech minulého století byla i vyhledávaným místem pro koupání velmi oblíbenými místy bylo tzv. Ostende dnes v úrovni nehlavního tenisového dvorce.

Bečva byla také zahrnuta do plánu při stavbě kanálu Labe –Odra-Dunaj a Přerově měl být velký přístav v návaznosti na železniční trať.Byly vpracovány podrobné studie a tato myšlenka se občas znovu objeví.

O tom že i když byla provedena regulace Bečvy a její tok byl upraven řeka dokázala svou ohromnou sílu v červenci 1997 kdy Přerova a celou Moravu postihli ničivé záplavy. Město z větší části bylo zatopeno, bylo zničeny domy a poškozený majetek ale to nejhorší postihlo okolí Přerova jako Trubky, kde si záplavy vyžádali i lidské životy, Bochoř a spoustu dalších obcí.

Bečva v Přerově je používána i k sortovní činnosti. Po roku 1900 byla vybudována Městské plovárna (na pravém břehu Bečvy za mostem Lávka dnes trávník) za zahradou mlynáře Hégra. Projekt vypracoval městský stavební ing. Černý a 2.června 1900 byla městskou radou odsouhlasena a stavbou nádrže byla pověřena firma Hrůza a Rosenberk z Olomouce stavbou kabin stavitel A.Mrkvička z Přerova. Nádrž měla 14 metrů šířky a 40 metrů délky. Voda byly do nádrže čerpána se samostatné studny pod strojnou Dne 1 srpna byla 1900 byla poprvé načerpána voda do nádrže. V roce 1923 byla provedena rekonstrukce a postaveny nové kabiny a byly zřízena pláž na slunění.. Během let byla plovárna upravována a sloužila až do let 1970. Asi do roku 1965 byly na řece Bečvě pod Plovárnou půjčovna loďek (veslic), která se těšila velké oblibě.

Kanál Dunaj Odra Labe a Přerov

Občas se i v současné době objevují zmínky o kanálu Dunaj Odra Labe. Tato myšlenka sahá do středověku vzhledem k umístění Moravy v Evropě a následně na to navazující obchodní cesty.První dostupné zmínky jsou z r.1579 kdy se Moravští stavové usnesli aby řeka Morava byla učiněna splavnou, provedení však překazila válka. V roce 1700 byl na popud císařského místokancléře hraběte Kounice vypracoval L. de Vogemont projekt na splavnění Moravy od Děvína po Tovačov. Pak následovali další projekty.V roce 1804 dvorní rad Viebeking prováděl na popud arcivévody Jana šetření o možnosti spojení Dunaje s Odrou.

Pro různé rozpory však zůstalo pouze u plánů. Velmi důležitým byl r.1865 kdy předložil Ing. Michalík pamětní spis O regulaci a uplavnění řeky Moravy z Olomouce po Děvín. V roce 1869 byl vydán říšský vodní zákon a návazně na něj moravský vodní zákon ze dne 28 srpna 1870 . Pro anglorakouskou banku vypracoval v roce 1870-1873 Ing. Profesor A.O. Pontzer projekt průplavu Dunaj – Odra pro loďe o tonáži 240 t.

průplav má vést od Anger , Otrokovice , **Přerov**, Hranice a Bohumín bylo navrženo K překování výškových rozdílů 84 plavebních komor Délka průplavu měla činit 273,38 km k zásobování vodou bylo navrženo několik přehrad na Bečvě. Vypočtený náklad na stavbu činil 40 milionu zlatých. Plavební dny byly vypočteny na 250 dnů v roce. Při projednávání na římském sněmu byl velkým zastáncem průplavu velkopřemyslník rytíř Proskowetz z Kvasic. V roce 1873 získala Anglobanka koncesi na jeho provedení.

Ale finanční krize v roce 1873 znemožnila jeho provedení. Následně se vybudování průplavu stále odkládalo.

Nové oživení pro výstavbu kanálu bylo schválení vodocestního zákona 11 července 1901.

Na základě tohoto zákona byly upřesněny vodní cesty např.

	Délka v km	Náklad v mil.
korun		
Dunajsko - oderský průplav	228	140,0
Dunaj – Vltava (Korneuburgem-Budějovice	205	146,9
Spojení s Labem Přerov –Pardubice	177,4	112,1

To je jen stručně z historie stavby kanálu.

Další plány byly v dalších letech obnovovány a v současné době se znovu mluví o obnovení myšlenky jeho vybudování.

V roce 1948 byla vydána nakladatelstvím „Nový národ “ v Přerově velmi obsáhlá publikace Průplav Dunaj Odra Labe naše moře kterou uspořádal Alois Čáp předseda MNV v Přerově Ve spolupráci s redakční radou časopisu Plavební cesty Dunaj-Labe-Odra. Kde jsou vypracovány různé posudky a stanoviska ve všech oblastech včetně výpočtů.

Povodně na Přerovsku

(tyto údaje byly použity z informací na Internetu Jiří Pavlát (Sonet)

NEDĚLE 6. ČERVENCE

První signály o možném zvyšování hladiny ve vodních tocích na Přerovsku začaly přicházet už během neděle zejména z Valašskomeziříčska.

Během odpoledne se rozlil potok v Ústí na Hranicku, stoupající voda byla zaznamenána v Dluhonicích a večer i v nově budované povodňové nádrži v Býškovcích, vystoupením z koryta hrozila v neděli po 20. hodině také Moštěnka v okolí Horní Moštěnici.

V ohrožených částech okresu byl vyhlášen 3. stupeň povodňové aktivity už od 20.30 hodin nedělního večera. Například obyvatelstvo Přerova se však ve velké míře o jeho vyhlášení nedozvědělo, protože tato informace byla šířena pouze přerovským vysíláním Kabelové televize a varování se dostalo ampliony Městské policie jen obyvatelům v těsné blízkosti pravého břehu Bečvy.

PONDĚLÍ 7. ČERVENCE

Ve 2 hodiny v noci začala evakuace osob z osady Rybáře v Hranicích a o hodinu později také z ulice Na Bečvě v Lipníku n. B. Další evakuaci zajišťovala s přicházejícím ránem těžká mechanizace Zemědělského družstva v zatopené části Kamenec v obci Skalička, za pomoci hasičů i vojenského vrtulníku v té době rovněž opouštěli lidé rekreační oblast u Hustopeč n. Bečvou.

Během pondělních ranních hodin se voda začala rozlévat v Hranicích a na levém břehu zatopila i místa (dokonce prorazila vchod do teplických jeskyní!) přinejmenším v tomto století vodou z Bečvy dosud nedotčená.

Po 10. hodině vrtulník evakuoval 8 obyvatel z obce Černotín, voda zaplavila pobřežní části Lipníka a obcí v jeho okolí.

Dvě hodiny před polednem musela být z bezpečnostních důvodů uzavřena lávka U Tenisu a před polednem korytu Bečvy v okolí mostu Míru zůstával do úplného naplnění už jen necelý metr.

Přerov zasáhla v poledne kvůli omezenému provozu na mostu Míru (vytahování pontonu z vody pomocí jeřábu) a z bezpečnostních důvodů i na mostě Legií dopravní kalamita.

Kolem 13. hodiny začala voda přetékat přes lávku U Tenisu a začala zalévat nábřeží Dr. Beneše v prostoru od elektrárenského mostu ke Strojaři.

Po protržení břehu nad tenisovou halou a prostranství před hotelem Jana se začaly zaplavovat rychlým tempem kolem 14. hodiny, v té době už byly zcela pod vodou zahrádkářské kolonie pod nemocnicí.

Do městského rybníka začala Bečva přetékat zhruba ve 14.15 hodin.

Několik minut po 15. hodině už voda zcela zatopila přízemí hotelu Jana, v tenisovém areálu začala výška hladiny přesahovat 2 metry. Bečva se neobyčejně rychle začala rozlévat po sídlišti U Tenisu, na pravém břehu po Michalově, na Kopaninách a Osmeku směrem k Předmostí a začala zaplavovat i centrální části města.

Hlavní řečiště se začalo vytvářet v ulicích Bayerova a Komenského, kde během podvečerních hodin zesílil proud, výše hladiny přesáhla večer 2 metry a po vyřazení mostu Míru z provozu odřízla divoká voda centrum města od okolního světa.

V největším nebezpečí se v okresním městě ocitli obyvatelé lokalit Za mlýnem a Malá tratidla, odkud museli být za dramatických okolností z pobořených domů evakuováni. Z místních částí Přerova napáchaly záplavy největší škody v Lověšicích.

Během pondělní deštivé noci zůstaly tisíce obyvatel Přerova i okolí uvězněny v izolovaných městských částech. Zatopené město se ocitlo bez telefonního spojení a ve velké míře i bez elektrického proudu, pouze dodávky plynu na většině území města nemusely být přerušeny.

Mnohem kritičtější situace vznikla v průběhu pondělní noci v Troubkách se zhruba 2000 obyvateli, ale také v Bochoři a ve Vlkoši. Záplavová vlna se do vesnic přivalila nikoliv z koryta Bečvy, ale překvapila je od Přerova. Stovky obyvatel Troubek zůstaly postupně uvězněny na střechách domů. Už v noci a během úterka a středy nejprve pouze 5 vojenskými vrtulníky a později i těžkou vojenskou technikou evakuovali záchranáři na provizorní heliport u přerovského Prioru přes 1300 osob. Dočasný azyl našli lidé v kasárnách, internátech učilišť, nemocnici i na dalších místech v okrese.

ÚTERÝ 8. ČERVENCE

Do úterního rána začala voda přece jen pozvolna opadat. Zatopené ulice Přerova brázdily čluny záchranářů i dobrovolníků, začalo nouzové zásobování vodou a chlebem.

Odpoledne hladina vody klesla v Přerově o více než metr a mohlo se rozběhnout převážení občanů přes řečiště v Komenského ulici. V nejpostiženějších částech města však obyvatelé nadále zůstávali uvězněni ve vyšších patrech domů.

Nad oblast sužovanou živelnou katastrofou se vrtulníkem společně vypravili premiér Klaus a předseda poslanecké sněmovny Miloš Zeman.

STŘEDA 9. ČERVENCE

Ráno už bylo jasné, že největší vodárenský zdroj na Přerovsku je vyřazen na delší dobu z provozu. Řeky Bečva a Morava totiž zaplavily Skašovská jezera u Tovačova a začaly ohrožovat také vesnice v severozápadní části okresu.

Přestože voda v průběhu středy ještě z ulic města zcela neodtekla, nefungovalo telefonní spojení projevovaly se výpadky elektrického proudu, během odpoledne a noci připravovala krizová redakce v improvizovaných podmínkách mimořádné vydání Nového Přerovska.

ČTVRTEK 10. ČERVENCE

V časných ranních hodinách voda konečně opustila Komenského i Bayerovu ulici a Přerov se postupně stával znovu průjezdným. Povodeň za sebou zanechala neuvěřitelnou spoušť a hlavně tuny bláta. Vodovodní kohoutky však zůstaly ve velké míře suché. Okres začal pociťovat nedostatek pitné vody.

V průběhu čtvrtečního rána začala také distribuce speciálního povodňového čísla Nového Přerovska, v němž našly občané první základní informace o situaci v okrese. V podvečerních hodinách pak začal šířit letáky s důležitými informacemi také krizový štáb přerovského Městského úřadu.

V době, kdy se Přerov a další postižené vesnice probouzely do popovodňového rána a občané mohli začít likvidovat následky pohromy, na Hranicku a Lipensku už se život vracel do normálních kolejí.

Zejména během čtvrtka způsobila rozsáhlé záplavy rovněž řeka Morava, zřejmě největší škody způsobila na Přerovsku v Citově. Povodní bylo postiženo velice různou mírou celkem 42 obcí přerovského okresu, voda zaplavila zhruba 9500 hektarů území.

Začaly se vyplácet jednorázové peněžní dávky pro osoby postižené povodní.

Šokující dojem zanechal pohled z vrtulníku na zničené Troubky v prezidentu republiky Václavu Havlovi, který se ve čtvrtek vypravil na Hanou.

PÁTEK 11. ČERVENCE

Ulice Přerova i stoletou vodou sužovaných obcí začaly v pátek zaplavovat hromady odpadu hlavně z vyplavených sklepů, z nichž odčerpávaly vodu desítky cisteren. Odvoz odpadu na skládku v Žeravicích zahájily přerovské Technické služby okamžitě.

Prechezu krátce navštívili ministři financí a průmyslu Pilip a Kühnl. Dozvěděli se naštěstí, že i přes únik kyselých vod a odplavení zelené skalice přerovská chemička nezpůsobila žádnou výraznější ekologickou katastrofu.

SOBOTA 12. ČERVENCE

Jen velmi pozvolna se začal život vodním živlem postižených měst a obcí normalizovat. Sobota 12. července se stala po povodni prvním klidnějším dnem. V Přerově se naplno rozběhl generální úklid, jaký historie města snad nepamatuje.

S maximálním nasazením opravářských čet se podařilo postupně obnovovat dodávky elektrického proudu, avšak porušené rozvody způsobovaly další a další výpadky proudu, podobné problémy pokračovaly s telekomunikační sítí.

Na Lipensku debatoval v Jezernici o možné pomoci postiženým chovatelům a pěstitelům ministr zemědělství Lux.

NEDĚLE 13. ČERVENCE

Povodňová situace v přerovském okrese se stabilizovala. Prioritou pro další dny se stalo zajištění nouzových dodávek pitné vody, opravy inženýrských a telefonních sítí a rovněž zabránění možným infekcím a epidemiím. V tu chvíli snad nikdo netušil, že po relativně klidném týdnu začne velká voda po týdnu znovu ohrožovat také přerovský okres. Naštěstí už bez následků.

Z historie povodní na Přerovsku

Řeka Bečva před regulací se vinula v četných zákrutech. Hlavní koryto v Přerově bylo plné šterkového nánosu, jeho břehy zpevňoval vrbový porost. V místech dnešního městského rybníku řeka tvořila velký oblouk, který byl napřímen v 2. pol. 19. století (v místech protržení hráze 7. července 1997). Řeka měla také četná ramena, která se při povodních naplnila a pojala část přívalové vlny.

16. století

Nejstarší písemná zmínka o povodni v Přerově pochází z 24. dubna 1575. Nic bližšího není známo. Těžce byl Přerov zkoušen také v roce 1590, kdy došlo k zemětřesení. V dalším roce bylo nejdříve velké sucho, pak zase vichřice a nakonec po vydatných deštích se Bečva na sv. Prokopa (4. července) vylila z břehů. Řeka zatopila větší část Přerova a okolní pole. V roce 1593 rovněž po mohutných deštích voda zaplavila město a dokonce i strhla most.

17. století

Koncem roku 1625 a v roce 1641 kolem sv. Martina nastaly rovněž povodně. Na den sv. Eliáše v roce 1652 (20. července), byl Přerov postižen ničující povodní, při níž vlny nezkrotné Bečvy vystoupily až k oltářům kostela sv. Marka (dnes neexistující stavby na místě nynějšího náměstí Na Marku). Voda zalila také níže položenou část města včetně Žerotínova náměstí a dnešní Wilsonovu ulici. Zároveň voda vzala s sebou již požaté obilí z polí a zbytek zanesla bahnem.

V roce 1666 povodeň zničila v Přerově patnáct domů, o rok později se uvádělo v provedené konsignaci, že ve městě a na předměstí jsou pustá místa, která voda úplně nebo částečně odplavila a přes něž teče proud vody. I dalšího roku 1668 řádila povodeň.

18. století

Dne 28. května 1715 strhla rozvodněná Bečva v Přerově tři mostní pilíře a kus stavidla, přelila se přes Trávník, Novosady a Dlážku, strhla některé domy a prolomila hráze rybníků u Předmostí a u Dluhonic. Způsobila také velkou škodu na polích. Téhož roku v červenci vypukl dýmějový mor, jemuž padlo za oběť do února následujícího roku přes tisíc osob. V roce 1717 (28. února) strhly ledové kry při povodni opět dvě mostní pole a půlku mlýnského jezu. V roce 1725 (6. července) zaplavila voda vše kolem města a poničila obilí na polích.

19. století

Z archívů víme o povodních z 8. března 1807 a 27. srpna 1809. Také z jara 1813 Bečva stoupla následkem velkého tání sněhu v horách. Voda se převalila přes most, dostala se k prahům domů na Brabantsku, zaplavila Žebračku, tekla Velkou i Malou Dlážkou, protrhla hráze mezi rybníky a nádržemi na ryby ve výši tří stop, na Trávníku strhla skoro všechny domy, lidé museli být zachraňováni na loďkách a vozech. U masných krámů (roh Mostní a Jateční ulice) stála voda 1 stopu vysoko (cca 30 cm), na rohu pivovaru (Mostní ulice) 1,5 stopy. Proud mezi Šířavou a městem byl tak prudký, že jej bylo možné překročit s námahou jen na koni.

V roce 1829 trvaly záplavy od 9. do 26. března a obyvatelé Kozlovské ulice při nich museli být násilím vystěhováni ze svých domovů. Za povodně se voda z Bečvy často hnala Trávníkem k dnešnímu podjezdu u cesty do Lověšic, kde přitékal malý potůček vycházející od lesa Tmeně.

Nešťastná byla léta 1831 a 1832. Dne 2. září 1831 vypukl v Přerově požár, o několik dní později (10. a 11. září) vytrvalý déšť rozmočil ohněm poškozené budovy, které se hroutily. Vše dokonaly vlny Bečvy, která se následkem předešlých vydatných dešťů vylila z břehů. Na

dovršení všeho zlého řádila v Přerově od 8. listopadu 1831 asijská cholera a 25. dubna 1832 vypukl nový požár města.

Jiného původu byla povodeň na jaře roku 1838, kdy se nakupil led mezi železničním mostem, takže voda vytlačena z koryta zaplavila celé město. Nebezpečí bylo zažehnáno až po té, co byla prolomena na několika místech železniční hráz do rybníků a voda tam odvedena. Pak se tradovalo, že v řadě domů uprostřed města lovili lidé velké živé ryby z pecí. Také v květnu 1868 přišla strašná bouřka s krupobitím, následovala průtrž mračen takové intenzity, že vylitá voda se hrnula okny do světnic a lidé se zachraňovali na stromech.

Dosavadní největší záplavy

V roce 1880 Přerov postihly záplavy, které byly dosud největší známou vodní katastrofou v dějinách města. Překonaná byla bohužel v červenci 1997. Hodnoty tehdy dosažených průtoků představovaly do nedávna maxima stoleté vody. Nejdříve přišly menší deště 1. a 2. srpna 1880, další dva dny mohutné srážky pokračovaly a povodňová vlna se přes město převalila pátý srpnový den. Na povodí celé Bečvy v Přerově tehdy spadlo 135 mm vody, tj. 222 mil. m³, odtéklo 145 mil. m³. Kulminační průtok v Přerově byl odhadnut na 750 m³/s (v červenci 1997 na 830 m³/s). Ve Státním archivu Přerov se dochoval dopis městské rady královskému okresnímu hejtmánství o škodách ze záplav.

Následovala regulace

V letech 1893-1903 proběhla první etapa regulačních prací na Bečvě po celé její délce, přičemž došlo k vyrovnání směru toku, svedení řeky do jednoho koryta, vyrovnání spádu dna a k úpravě vyústních tratí přítoků. Následné úpravy byly prováděny v letech 1904-1933. Dnes již víme, že ne všechny regulační stavby byly přínosem (několik fotografií je v fotodokumentaci Přerov poz. J. Rosmus)

Bezprostřední příčiny záplav

Podle ředitele Povodí Moravy Antonína Kurfürsta byla situace při červencových povodních abnormální, ale bezprostřední příčiny záplav se dají shrnout do několika bodů:

Extrémní srážky, kdy na některých místech Jeseníků a Beskyd napršelo za tři dny až 430 mililitrů srážek a deště navíc neustaly.

* Následkem této první vlny vydatných srážek došlo k nasycení terénu i povodí řek a další srážky již půda vůbec nevsakovala a přímo odtékaly do řek.

Spojování přívalových vln přítoků Moravy s přívalovými vlnami z Jeseníků a Beskyd. Tato situace dosud nikdy nenastala.

Došlo k úplnému naplnění hrázového systému, který již nedokázal pojmout vodu z dalších dešťů a na několika místech následovala jeho destrukce.

Narušení hrázového systému a odtoku vody mimo něj mělo za následek zatopení měst a obcí, navíc ze směrů (pole, lesy), ze kterých by záplavu nikdy neočekávaly.

Červencové záplavy mají své dlouhodobé příčiny, které souvisejí s neuváženou lidskou činností a zásahy do krajiny.

Převrat v Přerově a období kolem 1914 až 1918

Přerov a jeho občané nehráli ve válečných dějinách pasivní roli Naopak se zařatými pěstmí Odjížděli Přerované na frontu. Ale i ti kteří zůstali doma se zapojili do činnosti. Několik jedinců rozmnožilo antimilitaristický leták a opisy ruských manifestů a pokusili se je tajně rozšiřovat. Byli však udáni starostou obce Polovic Aloisem Křepelkou a Slavomír Kratochvíl byl po provedení náhlého soudu 24.12.1914 zastřelen. Vojtěch Fárek, Vladimír Stejskal a František Klabazna odsouzeni k několikaletému žaláři. A František Radoušek který chtěl v Moravské Ostravě zakročit ve prospěch odsouzených odpykal osmiletým vězením.

To však ještě nabylo vše co čekalo naše občany. V Moravské Ostravě byl odsouzen 8.12.1914 Vojenským soudem krejčí Matějka který byl pověšen. Následně byl Přerov zapsán do knihy c.k. řadů jako město nebezpečných protirakouských rebelů. Následně velmi byla stíhána sokolská jednota v Přerově neustálé kontroly a domovní prohlídky museli vytrpět Rudolf Malý, Ladislav Elmer, Josef Polame a, p. Brožovi a jiným. Snoubenka cvičitele Štěpána Kleina byla zbavena učitelského místa. Hejtman Bleyleben se dožadoval aby byl zproštěn služby stavitelský asistent městského úřadu František Klabazňa. Do velkých problému se dostal prof. Jaromír Souček když na budovu Občanské záložny dal vyvěsit místo praporu žlutočerného prapor ve slovanských barvách.. Na zatčení několika lidí se podílel i vrchní oficiál okresního soudu Hugo Truppl. Nejaktivnější činnost proti přerovským občanům vyvíjel nadporučík Machatti bývalý přednosta soudu v Novém Jičíně.. Jeho snaha šla tak daleko že do různých spolků posílal své placené agenty. Dokonce i vojáci v Přerově nedostávali dovolenou aby je někdo neovlivnil. Ale přesto v Přerově byla aktivita stále, když byla v Praze utvořena Mafie tak se ihned začaly provádět finanční sbírky na její podporu. První částka byla poukázána v roce 1916 Přemyslu Šámalovi V přerovském Obzoru byla soustředěna podpora pro pražský časopis „ Čas“ ty byly odeslány Karlem Hauken jako palmáre dru Šámalovi. Na počátku roku 1918 odvezl primář Karel Šantrůček asi dva tisíce korun dru Janu Erbenovi. V Praze se tehdy dr. Šantrůček setkal s p. Charlottou Masarykovou a nabídl ji aby se odstěhovala do Přerova ta to však odmítla. V pondělí 14 října 1918 byla v českých zemí provedena jednodenní stávka. Toho dne promluvil v 10 hodin na Dolním náměstí v Přerově poslanec Jaroslav Marek který hovořil O vytvoření samostatného státu. Den před převratem se do Přerova dostala výzva zahraničního ministra dra Beneše, abychom v klidu čekali na další události. První zpráva o převratu v Praze v pondělí 28 října 1918 se dostala telefonicky do redakce „ Přerovského Obzoru“ z Prahy odkud denně telefonoval nejnovější zprávy redaktor Hajšman. Zprávu převzal profesor Josef Staněk a byla tohoto znění :

Praha 28 října : Dnes předsednictvo Národního výboru :

Ant. Švehla, dr. Alois Rašín, Jiří Stříbrný, dr. František Soukup

A dr. Vavro Šrobár převzalo do svých rukou veškerou moc...

Jen o několik minut později přijala na telegrafickém úřadě Přerov 1 na nádraží slečna

Zdeňka Koblihová cirkulář podaný v Praze Národním výborem v 18 hodin a 20 minut

Telegram který obsahoval tuto zprávu :

Zákon vydaný Národním výborem dne 28 října 1918:

Samostatný stát československý vstoupil v život.

Aby zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, a aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti nařizuje :

- 1, Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s československou národní radou v Paříži. Než se tak stane vykonává svrchovanost Národní výbor jako orgán jednomyslné vůle národa.
2. Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají v platnosti.
3. Veškeré úřady samosprávné státní a župní, ústavy státní, zemské, obecní jsou podřízeny Národním výboru a prozatím úřadují a jednají dle platných zákonů a nařízení.
4. Zákon tento nabývá platnost dnešním dnem.
5. Předsednictvu Národního výboru se ukládá aby zákon tento provedlo.

Dáno v Praze 28 října 1918

Ant. Švehla v.r.

Jiří Stříbrný v.r.

.Al. Rašín v.r.

Dr. Vlado Šrobár v.r.

Vzhledem k tomu že na městském úřadě již nikdo nebyl uvolnil se poštovní úředník Jar. Kovařík že telegram doručí osobně starostovi Matoušovi Havránkovi. Zatím již vrchní poštovní oficiál Otakar Štencl se staral o další rozšíření do všech dosažitelných stanic na Moravě opatřil si Inspektor Josef Jakubec několik jeho oklepů aby tuto zprávu sdělil ve všech přerovských vinárnách, kavárnách a restauracích. Asi kolem 23 hodiny dospěl do akciového pivovaru a tam potají odevzdal oběžník Lad. Elmerovi. Všude byla velká radost. Celé město se zdobilo trikolórami. Ještě v noci z budovy okresního hejtmanství zmizel dvojhlavý orel a byl nahrazen znakem českého lva. Hned ráno již studenti kteří zrovna měli uhelné prázdniny začali ničit vše co připomínalo předcházející 300 tetou porobu.

Velká skupina studentu vedena soudcem Jirkou si šel vyřídit účty s konfidentem Truplem, ale na zákrok Jirky se to obešlo bez násilí pouze byl z zámecké budovy velký zemský znak. Při odstraňování znaků byl i v Přerově internovaný Angličan B.M.Woodhouse.

Slavnosti proslav na Dolním náměstí pronesl jednatel Sokola Ladislav Elmer. V té době byla zveřejněna informace že správou okresního hejtmanství byl pověřen Dr. Martilík a jeho zástupcem dr. Bočan.

Byla urychleně svolána na radnici schůze a předsedou Národního výboru pro okres přerovského byl zvolen lékárník Vítězslav Nečas, místopředsedou poslanec Jaroslav Marek, členy dr. Brož, Fr.Kabelík, Valouch a venkov rolník ze Staré Vsi Kužela.. Po oslavách začal Národní výbor intenzivně pracovat.

Historie Předmostí 1947 – 1997 a církev

1947

Zima letošního roku byla zlá! Nebylo čím topit. Každá domácnost dostala 8q uhlí na celý rok. Lidé mrzli a školy byly více než měsíc zavřeny. 11. května byly přes Předmostí vezeny ostatky sv. Vojtěcha. Na návsi se shromáždily obrovské zástupy lidí. Průvod začal od kostela v Předmostí. Jeho začátek byl na náměstí v Přerově a konec ještě v Předmostí. Prostranství kolem kostela bylo zryto a oseto trávou. Střecha kostelní věže byla natřena. Kolem farní zahrady byl postaven drátěný plot. Na podzim 1947 těžce onemocněl farář P. Gamba.

1948 - 1954

12. srpna 1948 zemřel vdp. P. Karel Gamba, farář. Bohoslužby (po dobu vakance) konali P. Fr(antišek) Boráň, P. Alois Zatloukal, P. (Josef) Veselý z Přerova, P. Mir(oslav) Liška až do 2/10, kdy byl jmenován 1.10. za administrátora fary P. Alois Otzipka až do 15/3 1954, kdy byl jmenován administrátorem excurrento P. Jan Drexler, kooperátor v Přerově. (P. Alois Otzipka se narodil 24.9.1904 v Kozmicích, ordinován byl 5.7.1934 v Olomouci. Jako administrátor a pak farář v Šilperku (Štítý) byl zatčen, uvězněn v Dachau, odkud se vrátil v květnu 1945. Vyžádal si zdravotní dovolenou a od 1.12.1946 do 1.10.1949 byl provisorem v Dolní Moravici, odkud přišel do Předmostí. K 15.3.1954 byl jmenován administrátorem ve Štáblovicích, zemřel 5.5.1967 a 9.5.1967 byl v Kozmicích pochován.) Za působení P. Al. Otzipky byl opraven kostel nákladem 565 000 Kčs a koupeny varhany za 696 000 Kčs. (V inventárním popisu kostela v předávacím protokolu z 15.6.1954 je uvedena cena varhan 568 000 Kčs, asi jsou v pamětní knize obě sumy přehozeny, pozn. Z.M.) O povolení opravy kostela bylo požádáno v říjnu 1948. Opravu stavby a zednické práce provedl Karel Doležel z Přerova, stará omítka byla úplně odstraněna a nahrazena brizolitem. Okna obnovil Jan Říha z Uměleckého sklenářství Brno. (Jednoduchou výzdobu devíti oken v železných rámech tvoří kříže z barevného skla.) Byly pořízeny nové dveře ke vstupu do sakristie, na kůr a na věž, opraveny věžní hodiny a okna věže opatřena novými okenicemi. Práce skončily na podzim 1950, kdy byla 19.10. sloužena pontifikální mše sv. celebrotaná ThDr. Františkem Cinkem,

profesorem teologické fakulty v Olomouci. Přítomni byli také **předseda ONV Přerov Karel Rosmus** a okresní církevní tajemník M. Valenta. R. 1951 byla na kůru postaveny nové varhany s 21 rejstříky a 1700 píšťalami, pneumatické soustavy s elektrickým pohonem. Objednal je r. 1950 farář Otziepka v Továrně na varhany n.p. Krnov. Montážní práce zahájili dva pracovníci krnovské továrny - Bohumil Vranka a František Novák - 20.června 1951. Pracovali nesmírně obětavě, aby varhany mohly být v neděli 1. července 1951 posvěceny. Světitelem byl prelát ThDr. František Kutal, probošt kolegiátní kapituly kroměřížské. Asistovali P. Otzipka a roketnický farář P. Jan Machálek. Byl přítomen i krajský tajemník Horák z KNV v Olomouci a představitelé lidosprávy všech přífařených obcí. Po Te Deum při slavné mši svaté poprvé rozezvučel varhany ing. Veverka z Krnova, který také odpoledne po požehnání uspořádal varhanní koncert. Zpíval místní chrámový sbor, řízený p. Joklem. Varhany stály 568 000 Kčs - zhruba dvě třetiny nákladu uhradil stát, zbytek byl zaplacen sbírkami a necelých 100 000 Kčs dal administrátor ze svého. Vlepena fotografie: Chrám Páně sv. Maří Magdaleny v Předmostí v den svěcení nových varhan 1. 7. 1951. str. 112 Vlepen výstřížek z novin "Lidová obroda" z 30.6.1951 "Stavitelé varhan v Předmostí - Slavnostní vysvěcení a duchovní koncert v opraveném kostele" Vlepeny fotografie: P. ThDr. Kutal při svěcení nových varhan v Předmostí P. ThDr. Kutal světlí nové varhany P. ThDr. Kutal při slavnostním kázání na svěcení varhan v Předmostí str. 113 Vlepen výstřížek z "Lidové obrody" ze dne 7/12 1950 "Z minulosti farního kostela v Předmostí". (Většina článku je věnována historii předmostské školy a důchodům jejích učitelů.) Vlepen výstřížek "V Předmostí budují kravín" se zmínkou, že na stavbě pomáhá i "místní duchovní P. dr. Alois Otiepka". (Přerov II - Předmostí byl "první přerovskou oblastí, která přistoupila k socialisaci zemědělství". JZD I. typu se mělo na podzim stát JZD III. typu a jeho kravín měl být prvním na přerovském okrese.) Vlepen výstřížek "Svěcení varhan" z 5.7.1951 Vlepen výstřížek z "Katolických novin" ze dne 26.XI.1950 "Obnova kostela v Předmostí" (autor Dr. A. O.) Ze zrušeného a později zničeného kostela sv. Mikuláše ve Střelné (Waltersdorfu) ve vojenském újezdu Libavá získal P. Otzipka r. 1951 zvon "P. Maria" o váze asi 150 kg (dílo olomouckého zvonaře Zachariáše Millnera z r. 1603 na objednávku Lukáše Dembiňského z Dembině, tehdejšího majitele Střelné), který byl zavěšen na věž farního kostela ke zbylému umíráčku. Nadační pole, jehož vlastníkem bylo "Záduší Tomáše Zukra", zapsané ve vložce 209 v Předmostí, bylo podle oznámení Lidového soudu v Přerově odd.5 dne 15.1.1954 č. 51/54 prodáno Vladimíru a Anně Netopilovým v Předmostí č. 192. 1.6.1954 byl jmenován administrátorem farnosti ThDr. Josef Vrzalík, provisor v Bělotině, vysvěcený 1.4.1933. Pochází ze Zlína, kde se narodil 18.9.1907 a kde působil jako profesor náboženství na gymnasiu až do r. 1951.

1955

Střecha nad stodolou se propadla. Aby byla opravena střecha, byla stodola pronajmuta p. J. Řepkovi, povozníku v Předmostí, na 10 let bezplatně, ovšem s povinností opravit zchátralou a propadlou část střechy. Tím byla stodola zachráněna pro budoucí časy. Nepříznivé počasí ohrozilo žně. Proto arc. konsistoř uložila farním úřadům, aby se bohoslužby konaly jen dopoledne a to tak, aby mše svatá začala nejpozději v 6.30 hodin ráno. 16.11.1955 zemřel v Dluhonicích P. Metoděj Směták necelý měsíc před 86tými narozeninami. Do uvolněného nadačního domu čp. 81 se nastěhoval další deficient - arcibiskupský rada a majitel záslužného kříže sv. Cyrila a Metoděje od arcibiskupa sofijskoplovdivského P. Vincenc Vaněk, od 1.8.1946 administrátor v Moravském Kočově, nar. 16.7.1875 v Budišovicích u Pusté Polomi, ord. 5.7.1900 v Olomouci a od 1.9.1941 par. em. v Lukově, který odešel do důchodu k 1.10.1955.

1956

Letos se konaly obřady Svatého týdne podle nového Řádu sv. týdne, jímž bohoslužby přeloženy byly na dobu odpolední a na Bílou sobotu na dobu noční. Tím odpadá průvod Vzkříšení mimo kostel. Na Bílou sobotu pak zaveden přísný půst jako na Velký pátek. 3.7. byla předána správa ř.k. hřbitova v Předmostí MNV v Předmostí s obnosem 3710,10 Kčs (hřbitovní poplatky). Opravovala se farní budova, jednalo se o stržení chléva.

1957

Ježto kumulativní pojistná smlouva o pojištění majetku církevního pozbyla 31.12.1956 platnosti, musely být objekty církevní pojištěny individuálně. 21.6.1957 byly pojištěny fara a kostel v Předmostí a kaple a nadační dům v Dluhonicích 865,90 Kč. Úmrtím vdp. rady P. Vincence Vaňka, faráře v.v. a duch. správce v Dluhonicích, byla fara nadační uprázdněna. Byly napsány dopisy kněžím, kteří připadali v úvahu, že by mohli spravovat Dluhonice, ale nikdo se nenašel. (P. Vaněk zemřel v Dluhonicích 6.6.1957 ve věku 82 let, výkrop a zádušní mše sv. se konaly v dluhonické kapli. Pochován byl 10.6.1957 v Přerově.) Obec Dluhonice obsadila farní budovu nájemníky, takže naděje na obsazení Dluhonic tím skončila. Na žádost MNV v Předmostí z 15.3.1957 byla pronajmuta plocha 4x5m v rohu zahrady farní na postavení čekárny (autobusové). Po schválení arc. konsistoře v Olomouci vyšel farní úřad obci vstříc. Budova byla postavena.

1958

9.10.1958 zemřel Sv. Otec Pius XII., který vedl loď Církve sv. v tak těžkých dobách, jako byla 2. světová válka. Vynikal svatostí života, prozíravostí a láskou k duším. Po zprávě v Čs. st. rozhlasu administrátor sám odzvonil hrany a konal rekviem za + papeže. 28.10.1958 byl zvolen v konklave kardinál. sboru za viditelnou hlavu sv. Církve římskokatolické kardinál Angelo Giuseppe Roncalli, patriarcha benátský, který po zvolení přijal jméno Jan XXIII. K oslavám zvolení Sv. Otce se dávají tyto pokyny: 1. V nejbližší neděli po obdržení tohoto oznámení budiž věřícím před farní mší svatou ohlášeno, že byla zvolena nová hlava Církve sv. 2. Po farní mši sv. vyslovuje se opět v mešním kanonu jméno Sv. Otce. 4.11.1958 byl nově zvolený papež Jan XXIII. slavně intronisován.

1959 - 1969

Tímto nadpisem končí zápisy P. Vrzalíka. Rozhodnutím lidového soudu v Přerově odd.5 ze dne 22.2.1960 č. 50/60 bylo vlastnické právo na všechny farní obroční pozemky zapsáno pro Československý stát - odbor zemědělství ONV v Přerově. Administrátor P.Vrzalík v r. 1965 objednal u OSP Přerov generální opravu střechy fary, která už na mnoha místech protékala a požádal o povolení zavedení ústředního vytápění kostela (kotel měl být umístěn v předsíni sakristie). Pro "nedostatek kapacit" oprava farní střechy provedena nebyla, byla přesunuta z r. 1966 na r.1967 a od zřízení lokálního ústředního vytápění kostela bylo upuštěno. P. Vrzalíkovi byl r. 1963 udělen titul konsistorního rady. Působil v Předmostí do r. 1966, kdy zřejmě začal churavět. 19.2.1967 odešel do invalidního důchodu a odstěhoval se k mladšímu bratrovi P. Antonínu Vrzalíkovi, faráři ve Slušovicích. Tam zemřel 25.8.1967. V dubnu 1966 se v matrice uvádí jako zástupce administrátora ThDr. Vojtěch Tkadlčík, do té doby duchovní správce v Radkově Lhotě a od 15.5.1966 kooperátor v Přerově, pověřený vedením duchovní správy v Předmostí. Novým administrátorem po odchodu P. Vrzalíka do důchodu se stal P. Josef Kunický, narozený 8.3.1915 v Bzenci, ordinovaný 5.7.1939 v Olomouci (r. 1943 synodálky), od r. 1945 farář v Otrokovicích. Od r. 1949 do 1.10.1952 byl ve vazbě. Pak se stal administrátorem ve Slezských Rudolticích, odkud přišel do Předmostí k 1.8.1967. Působil zde necelé dva roky; od října 1968 se stal provisorem v Předmostí P. Ferdinand Bílek, krátce předtím ustanovený kooperátorem v Přerově. P. Kunický zemřel v Předmostí 17.4.1969 a byl

tamtéž pochován. P. Ferdinand Bílek se narodil 22.1.1905 v Palkovicích, ord. 5.7.1928 v Olomouci. K 1.7.1969 odešel do Olomouce jako spirituál obnoveného kněžského semináře. V r. 1966 žádal administrátor P. Tkadlčík ONV o povolení zbudovat v budově fary koupelnu a splachovací WC a vyměnit sešlá okna. Až r. 1967 povolil ONV zřídit koupelnu, spíž, splachovací záchod a předsín z místnosti mezi kuchyní a kanceláří, v předzahradce vybudovat septik a v hlavní uliční zdi osadit 7 nových trojkřídlových oken. Adaptační práce na faře skončily v červenci 1967. V roce 1968 byly obnoveny v budově fary elektrické rozvody. Povožník Josef Řepka z Předmostí užíval pronajatou farní stodolu i po vypršení nájemní smlouvy r. 1964. Stodola a rozpadající se chlévy byly zbourány někdy po r. 1968. K 1.7.1969 nastoupil jako administrátor v Předmostí P. Jiří Norbert Viačka SDS, narozený 11.2.1920 v Ludgeřovicích, ordinovaný 5.7.1946 v Brně. Po zrušení řádů státem byl od dubna 1950 mimo službu, až v r. 1969 se mohl vrátit do duchovní správy. V Předmostí působil více než 20 let, v roce 1971 byl jmenován konsistorním radou a r. 1973 titulárním farářem. K 1.9.1982 byl jmenován farářem v Přerově a současně přerovským děkanem. Předmostí spravoval dál excurrando až do 1.2.1990, kdy odešel jako provinční představený SDS do Prostějova. Byl posledním knězem, bydlícím na faře v Předmostí. Od jeho odchodu zůstává Předmostí spravováno excurrando z Přerova.

1970

Na základě rozhodnutí školské a kulturní komise ONV Přerov ze dne 10.6.1970 byl zvon "P. Marie" farního kostela sv. Maří Magdalény zapsán do seznamu movitých kulturních památek v kraji Severomoravském. Okresní inspektor kultury František Gajdica v zastoupení vedoucího odboru kultury ONV Přerov Vladimíra Novotného povolil výměnu střešní krytiny na kostele s podmínkou, že nová plechová krytina se bude považovat za provizorní řešení vzhledem k nedostatku břidlice a musí být "po znehodnocení nahrazena původní břidlicovou krytinou", kterou musí zajistit majitel objektu. 15 000 Kčs na opravu střechy kostela zapůjčila bezúročně farnímu úřadu paní Markéta Weissová z Prostějova. Šifr na střeše kostela vyměněn a nahrazen hliníkovým plechem. Práci provedli Karel Michník a Zdeněk Šeděnka z Ostravy.

1971

V kostele byla rozvedena nová elektrická síť, protože staré rozvody nevyhovovaly současné normě. Práce byly prováděny brigádnicky. Restaurátor Josef Godža, vedoucí výtvarně dekoračního střediska Kovostavu Ostrava ve Frenštátě, zahájil opravu nástropních maleb v kostele a obrazů Křížové cesty. Se svými spolupracovníky (pí. Boháčová, p. Boháč, p. Číž, sl. Janíčková) v přesčasových hodinách zdarma opravili kazatelnu se sousoším, křtitelnicí se sousoším a velký kříž u vchodu do kostela. Kostel byl vymalován a obrazy restaurovány panem Josefem Godžou a jeho kolektivem z Frenštátu pod Radhoštěm.

1972

29.8.1972 protestoval P. Viačka u Krajského investorského útvaru v Ostravě proti návrhu řešení křižovatky v Předmostí, které by znamenalo citelný zásah do katastru farního úřadu - měl být zbourán byt farní hospodyně, vozovka měla být asi 1,5 m od fary a další silnice měla protínat celý objekt směrem na kostel. Byla naplánována generální oprava fasády kostela, okresní církevní tajemník Josef Unger i krajský církevní tajemník K. Partsch ji odsouhlasili, o barevném členění fasády rozhodl odbor kultury ONV (vedoucí František Rašťák), dozor nad opravou byl svěřen p. Karlu Štrobachovi z Vlastivědného ústavu v Přerově. Materiál na tónování fasády daroval Caritasverband Passau. Aby mohly být práce na vnější i vnitřní výmalbě kostela zahájeny, sháněl administrátor peníze, protože oprava pláště kostela a střechy věže musely být uhrazeny z vlastních prostředků farního úřadu. Bezúročně zapůjčil na dobu jednoho roku 15 000 Kčs farnímu úřadu pan Alois Soušek z Uhřetovic u Kojetína (a byl ochoten

se splácením posečkat ještě další rok). V roce 1972 spotřebovala oprava kostela materiál v ceně 30 352 Kčs, odborným pracovníkům bylo proplaceno 16 060 Kčs, farníci zdarma odpracovali 3428 hod. Dalších 780 hod. práce darovali při opravě fary a farní zídky. Opis poslední listiny z makovice věže, psané na psacím stroji: Velké opravy na farním kostele svaté Maří Magdalény v Předmostí, okr. Přerov za: pontifikátu svatého Otce Pavla VI. kapitulního vikáře prof. Josefa Vransy (stolec arcibiskupský byl osiřen) přerovského děkana Aloise Cindlera duchovního správce v Předmostí administrátora P. Jiřího Norberta Viačky S.D.S. (člen řádu salvatoriánů) Provedena nová fasáda věže a vyspravena venkovní omítka lodě. Práci provedli Josef Kostka a Petr Rabas z Ostravy. Střecha věže pokryta hliníkovým plechem a opraveny žlaby. Práci provedli Karel Michník, Zdeněk Šeděnka a Přemysl Stropek z Ostravy. Při všech pracích pomáhali ochotně farníci z Předmostí, Popovic, Lýsek a Vinar. Nejvíce pomáhali z Předmostí rodina Machalova a z Popovic pan Jaroslav Hanešík. Vše bylo uhrazeno z vlastních zdrojů. To je se sbírek v kostele a darů věřících. Bohu díky! Státní zřízení: Republika československá socialistická President rep.: Armádní generál Ludvík Svoboda Generální tajemník KSČ Dr. Gustav Husák Přidány mince. jedna pětikoruna, jedna třikoruna, jedna koruna, jeden padesátiháleř, jeden pětadvacetiháleř, jeden desetiháleř a jeden pětiháleř.

1974 - 1995

15.1.1974 byla provedena za přítomnosti děkana Aloise Cindlera, administrátora Jiřího Viačky, inspektora kultury Karla Dreslera, pracovníka Vlastivědného ústavu Karla Štrobacha a okresního konservátora Státní památkové péče Josefa Dostála kolaudace vnitřní výmalby kostela, kterou v roce 1973 dokončil Kovostav výrobní družstvo Ostrava pod vedením předáka Josefa Godži. V roce 1975 začala výstavba sídliště v Předmostí, která původní obec během pěti let prakticky smazala z tváře země. 1.8.1976 byl "kněžský dům" v Dluhonicích předán závodu Potravinářské Hranice, který jej řadu let fakticky užíval. Hodlal v něm vybudovat údržbářské středisko a jednal o odkoupení této nemovitosti. Kaple v Dluhonicích byla vymalována. R. 1985 byla opravena střecha a fasáda farní budovy. V kostele byly od 8.9.1985 umístěny reproduktory, 2.5.1986 zakoupen nový zesilovač a v únoru 1987 mikrofony (2438 Kčs). Za 580 Kč byly získány nové jesličky. V roce 1988 byla opravena střecha a fasáda farního kostela. V červnu 1989 pokryl František Židek z Kravař střechu fary a jejích hospodářských budov hliníkovým plechem. Od r.1990 spravoval Předmostí nový přerovský děkan P. Josef Prášek. R. 1991 se mu podařilo odprodat stále cizími nájemníky obsazený dům v Dluhonicích. Získaný obnos byl použit na další opravu zdiva a střechy farní budovy v Předmostí, kterou obývaly sestry kongregace .... Ladislav Mikeš z Přerova vymaloval v létě 1992 kapli v Čekyni a natřel její dveře (2000 Kčs), práci převzal a zkontroloval starosta Čekyně Zdeněk Kryštof. Na základě směrnic, vydaných arcibiskupem Františkem Vaňákem byla v únoru 1995 ustavena ve farnosti Farní rada ve složení: předseda P. Josef Lambor, farář a děkan přerovský zástupce předsedy: František Hradil oblast pastorační: Jana Žatecká, Vladimír Mrázek, Marie Spáčilová oblast práce s dětmi a mládeží: Helena Bílková oblast rodiny a péče o nemocné: Ivana Hanešíková, Marie Vozáková, Marcel Žatecký oblast ekonomická: František Spáčil, Jan Ryšánek, Miroslav Bureš informace: MUDr. Magda Dostálová Když byly pro činnost pastoračních a ekonomických rad farností vytvořeny konsistoři nové předpisy a nařízení arcibiskupa Jana Graubnera s platností od 1.6.1997 zrušilo stávající farní rady, uskutečnily se 29.6.1997 nové volby. Z 13 kandidátů byli zvoleni: Mgr. Marie Spáčilová, MUDr. Marie Kovářová, Jiří Hučín a Iva Hanešíková. V r. 1996 byly upraveny výklenky pod kůrem farního kostela: severní byl upraven na zpovědní místnost, v protějším zrušena zpovědnice a jeho prostor začal být využíván k výstavě tiskovin, oznámení ap.

1997

Při diecéšní pouti ke hrobu sv. Jana Sarkandra v olomoucké katedrále 10.5.1997 obdržel z ruky arcibiskupa Msgre. Graubnera čestné uznání a medaili Mons. Františka Vaňáka zasloužilý kostelník předmostský p. Antonín Plch. Nová listina do makovice kostelní věže: K připamatování:

V pátek 11.4.1997 mezi 1500 - 1530 srazil poryv vichru kříž a makovici věže kostela sv. Marie Magdalény v Předmostí, jejichž nosná tyč byla zcela prorezivělá. Od posledních oprav kostela a fary uběhlo 25 let, během nichž zcela zmizela stará náves a většina původní zástavby v Předmostí, které se jako městská část Přerova stalo prostorem pro vybudování nových panelových sídlišť podle rozhodnutí Krajského investorského útvaru Ostrava. Projekt sídliště vypracoval Stavoprojekt Olomouc a podstatná část stavby se uskutečnila v letech 1975 - 1980. Farní budova přišla o zahradu, přes bývalý hřbitov u kostela vede příjezdová komunikace k věžákům, které kostel zcela zakrývají. V těsné blízkosti kostela a fary byla postavena hospoda. R. 1985 byla opravena střecha a fasáda fary, r. 1986 zaveden v kostele rozhlas, r. 1988 opravena fasáda kostela, v červnu r. 1989 střechy fary a zbylých hospodářských budov pokryty hliníkovým plechem (práce provedl p. František Židek z Kravař). R.1996 byl výklenek pod vstupem na kůr v kostele na evangelní straně přeměněn na zpovědní místnost. Na protější straně odstraněna zpovědnice a prostor využit pro oznámení, výstavu tiskovin ap. Po "sametové revoluci" 17. listopadu 1989, kdy zmizeli okresní a jiní církevní tajemníci, došlo také ke změnám ve státoprávním uspořádání a vznikly dva samostatné státy - Česká republika a Slovenská republika. Na základě směrnic vydaných arcibiskupem Františkem Vaňákem byla v r. 1995 ve farnosti ustavena Farní rada. Nové směrnice vydané arcibiskupem Janem Graubnerem s platností od 1.6.1997 zrušily stávající farní rady a rozhodly o ustanovení ekonomických a pastoračních rad farností. V neděli 29.6.1997 proběhly ve farnosti volby do pastorační rady. Zvoleni byli čtyři členové: Mgr. Marie Spáčilová, Jiří Hučín, MUDr. Marie Kovářová a Ivana Haneštková. Rozsáhlé povodně, které od 7. do 10. července 1997 velmi zasáhly město Přerov (Předmostí bylo ušetřeno) na dlouhou dobu zaměstnaly duchovní správu zcela jinými starostmi. Proto další členové pastorační rady byli jmenováni až 12.10.1997: Mgr.Zdeněk Navrátil, Jiří Janíček a Ludvika Chytilová. Na ustavujícím zasedání Pastorační rady Přerov - Předmostí byly zvoleny: místopředsedkyně Mgr. Marie Spáčilová a sekretářka Ivana Haneštková. Ekonomická rada zatím nebyla jmenována. Stalo se za pontifikátu sv. Otce Jana Pavla II., za arcibiskupa olomouckého Msgre. Jana Graubnera, děkana přerovského a administrátora předmostského P. Josefa Lambora. Presidentem České republiky byl Václav Havel, starostou města Přerova JUDr. Petr Dutko, kostelníkem předmostským Antonín Plch. V Předmostí dne 10.11.1997, ve svátek sv. Lva Velikého, papeže a učitele církve, kdy byly obnovený kříž a nová makovice upevněny na věž kostela. P. Josef Lambor v.r., administrátor

P.S. Původní dokumenty byly nahrazeny kopiemi. Originály uloženy ve farním archivu.

Katastrofální zátopa, která v červenci 1997 postihla Přerov, Předmostí nezasáhla. Jen podjezd byl zaplaven a silnice z Přerova na Olomouc neprůjezdná. Do prázdné předmostské fary, užívané jako katechetické centrum, byli nastěhováni mladí manželé Cigánkovi s dětmi. Rodinný domek, v němž v Přerově bydleli, byl těžce poškozen povodní a nešťastnou náhodou zničen požárem, vzniklým při opravě.

Pravoslavná církevní obec v Přerově

Ikonostasu je dřevěná stěna s ikonami a třemi vchody, která odděluje oltářní část chrámu od chrámového prostoru. Rozděluje a spájí dva tak rozdílné prostory, ale zároveň nic nezakrývá, nýbrž odhaluje. Svými ikonami, soustředěnými kolem ikony Krista vyjadřuje symbolicky dílo našeho spasení a nabízí hlavní náboženské vzdělání. Stává se předzvěstí proměnění člověka a tím celého světa, obrazem světa příštího, kde Bůh naplňuje všechno ve všem. Ve Starém zákoně byla v chrámu opona, oddělující svatyni od chrámového prostoru, neprodyšná a nepřístupná. Jen jednou za rok mohl velekněz jít za oponu a obětovat kadidlovou obět'. Symbolizuje tak nepřekonatelnou hranici a oddělení mezi člověkem a Bohem. Novozákonní ikonostas, který nahrazuje oponu starozákonního chrámu, vypovídá o změně v lidských dějinách. Bůh sestupuje k člověku, v osobě Ježíše Krista se stává člověkem a přináší milost a poznání. Dnes starozákonní chrámovou oponu připomíná malá opona nad hlavními dveřmi, která se odhrnuje na začátku každé bohoslužby. Na první bohoslužbě dne – večerní, když starozákonní část přechází v novozákonní a poprvé slyšíme o Boží Trojici, otevírají se hlavní dveře v ikonostasu, dveře do ráje a proudy Boží milosti zaplavují viditelný svět. Veškeré oddělení je překonáno a došlo ke smíření mezi Bohem a stvořením. Celé dějiny spásy jsou představeny v ikonostasu k poučení věřících. Ikony Krista a Bohorodice (Panny Marie) symbolizují vtělení Boží a svědčí o tom, že Bůh opravdu pro "nás a naši spásu sestoupil s nebe, vtělil se z Ducha svatého a Marie Panny a člověkem se stal" (vyznání víry). Tyto dvě ikony jsou nejzřetelnější a tvoří střed ikonostasu jako symbol spojení Starého a Nového zákona a výraz vykupitelské oběti Kristovy, pro kterou Bůh sestoupil s nebes, aby tam mohl vystoupit člověk.

Přerovský ikonostas byl vyroben ve stolárně v Želátovicích u Přerova za první republiky. Ikony: Spasitele, Bohorodice, Poslední večeře nad Královskými dveřmi, čtyři evangelisté na Královských dveřích a dva archandělé na obou bočních dveřích psala ruská akademická malířka, žijící v tehdejší Československé republice, O. Djačenkova. Ikony jsou darem několika pravoslavných rodin pravoslavné obci. Zbytek ikon napsal pravoslavný kněz, stavitel chrámů a výtvarník Andrej Kolomacký. Ikonostas byl dříve instalován v tehdejší německém evangelickém chrámu, který pravoslavná obec od roku 1931 používala pro své bohoslužby a byl posvěcen biskupem Gorazdem 2.4.1933.

Karel starší ze Žerotína

*** 15. září 1564 v Brandýse nad Orlicí
+ 09. října 1636**

Karel starší ze Žerotína jako hlava moravských nekatolických stavů patřil k nejvýznamnějším osobnostem předbělohorského období. Byl velmi vzdělaný a vyznal se v mezinárodní politice, studoval deset let v cizině, cestoval po celé Evropě a i po svém návratu do vlasti udržoval styky s předními osobnostmi západoevropského světa. Už od dětství byl vychováván ve víře jednoty českobratrské. Náměšťský statek zdědil po svém otci, ale za svého mládí se zde zdržoval jen velmi málo, pobýval především v Rosicích, správu statku svěřil svému bratrovi Janu Divišovi. V únoru 1586 tu slavil svoji první svatbu s Eliškou Krajířkou z Krajku. Správu náměšťského panství převzal od Jana Diviše v roce 1613, o dva roky později přikoupil Jinošov a v tomto tvaru zůstalo náměšťské panství až do 20. století. Jednou z jeho manželek byla na krátkou dobu i Kateřina Anna, sestra Albrechta z Valdštejna. I když už v roce 1605 zemřela, Karlův vypočítavý švagr ještě dlouho tento krátký příbuzenský vztah využíval ke své kariéře. V roce 1614 se oženil už počtvrté s Kateřinou z Valdštejna a získal tak panství Třebíče.

Byl jedním z nejmocnějších moravských velmožů, patřilo mu území od českých hranic až po město Brno, na střední Moravě bohatý Přerov a Dřevohostice a v Čechách Brandýs nad Orlicí.

Karel se vyznamenal jako velitel moravské jízdy v boji proti Turkům roku 1595. Věnoval se činnosti v zemských úřadech, roku 1608 se stal moravským zemským hejtmanem. Do politiky zasáhl rozhodujícím způsobem v době zápasu Rudolfa II. s bratrem Matyášem. Aktivně se podílel na vytvoření rakousko-uhersko-moravské konfederace na podporu Matyáše. Nepodařilo se mu získat podporu českých stavů, kteří si na Rudolfovi za podporu vynutili Majestát . Tzv. libeňskou smlouvou v červnu 1688 došlo k dočasnému roztržení Čech a Moravy, Rudolfovi byly ponechány pouze Čechy, ostatních zemí království se ujal Matyáš.

Karel starší ze Žerotína dopomohl moravským stavům k dřívějším výhodám i některým novým právům, snažil se získat alespoň určitou záruku náboženské svobody pro nekatolíky. Katolická strana u dvora však sílila, zasypávala Žerotína urážkami, až nakonec v roce 1615 znechucen složil úřad zemského hejtmana moravského.

Roku 1618 se pokoušel zastavit přípravu na české povstání, odmítl přidat se k odboji, protože zastával názor, že náboženskou svobodu nelze hájit mečem. Prosadil neutralitu Moravy až do května 1619, kdy přece jen zvítězila opozice a Morava se k povstání připojila. Karel byl po této události držen v domácím vězení, dne 6.2.1620 se nezúčastnil holdování moravských stavů králi Fridrichu Falckému, po bitvě na Bílé hoře zůstal po celých pět let na svém statku v Náměšti.

Když Karel na jaře 1628 při cestě do Karlových varů navštívil Prahu chtěl Žerotína urovnat některé věci a předstoupit před Ferdinanda II na základě císařských mandátů z let 1627 a 1628.

To co uviděl žerotín v Praze sním hluboce otrásl. Následně začal uvažovat o odchodu do ústraní. V roce 1628 začal vyjednávat s městskou radou v Bratislavě a v roce 1629 odešel do Slezka.

Karel st. z Žerotína byl i velký přítel Jana Amose Komenského a velmi ho podporoval. Jeho vztah a ocenění poznáme z oslovení v listech svých : „Vysoce učený pane a příteli můj zvláště milý“ a podepisuje se slovy „Váš upřímný přítel.“

Jan Amos Komenský
* 28. 3. 1592 Nivnice nebo Uherský Brod
† 15. 11. 1670 Amsterdam

Vyššího vzdělání se mu dostalo až v šestnácti letech na přerovské Bratrské Akademii, fungující pod ochranou Karla staršího ze Žerotína. Akademii navštěvoval v l. 1608–11 a již zde se seznámil s antitrinitárním sociálnímským pojetím Boha. V l. 1611–13 studoval na kalvínsky orientované vysoké škole v Herbornu a poté krátce pobyl na univerzitě v Heidelbergu, kde si v lednu 1614 koupil od vdovy po profesoru matematiky Christmannovi rukopis epochálního Koperníkova spisu *De revolutionibus orbium coelestium*. V l. 1614–18 byl rektorem přerovské školy, na níž předtím studoval. V tomto období koncipoval své první spisy (historické a encyklopedické). V l. 1618–21 vedl bratrskou školu a stál v čele bratrského sboru ve Fulneku, který patrně opustil počátkem r. 1622. V l. 1622–27 prožívá nejtěžší období svého života; v období pronásledování nekatolíků po porážce českých stavů po bitvě na Bílé hoře ztrácí své nejbližší a žije ve vlasti jako psanec. Nejbezpečnější úkryt našel na brandýsském panství Karla st. ze Žerotína, kde koncipoval též své kontemplativní literární texty, především *Labyrint světa a ráj srdce*. V r. 1628 opouští navždy svou vlast a uchyluje se do polského Lešna, kde píše své zásadní pedagogické spisy (*Velká Didaktika*) a také svá díla pansofická (např. *Prodromus pansophiae*). Pro svou pansofii dostává se zde do konfliktu se

svými konzervativními souvěrci, kteří jej obviňují z kažení mládeže, již na lešenském gymnáziu vzdělával, a ze zatemňování křesťanské moudrosti pohanským věděním. V l. 1641–42 působil v Anglii, kam byl pozván představiteli anglického revolučního parlamentu a v r. 1642 vstoupil do služeb rodiny de Geerů, kteří jej pak finančně podporovali po celý jeho život. Ve švédských službách působil v severopolském Elblagu (1642–48) a poté krátce pobýval opět v Lešně. V l. 1644–45 se účastnil mírových rozhovorů mezi zástupci katolíků, luteránů a kalvinistů v Toruni. Torunská colloquia charitativa neskončila úspěšně, avšak zhruba od této doby začal K. pracovat na svém hlavním díle *Obecná porada o nápravě věcí lidských* (*De rerum humanarum emendatione consultatio catholica*). Čtyři roky pracoval na reformě vzdělání v Sedmíhradsku (1650–54) a po krátkém pobytu v Lešně se přestěhoval do Amsterdamu, kde strávil posledních čtrnáct let svého života. V l. 1656–57 vyšly v Amsterdamu jeho sebrané pedagogické spisy (*Opera didactica omnia*) a zde také koncipoval a vydával své polemiky proti sociniánům a pracoval na dokončení své *Obecné porady*. V l. 1665–70 psal svůj „myšlitelský deník“, v němž se pozoruhodným způsobem dovršuje K. myšlení. Tento rukopis, nazvaný *Clamores Eliae*, byl jako K. text identifikován až v 60. letech 20. století. – Místo posledního odpočinku našel K. v Naardenu, městečku nedaleko Amsterdamu.

K. pansoficko-reformátorský systém, syntetizovaný ve spise *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica I–VII* (celý rukopis byl nalezen 1935) čerpal z tradice české reformace, z vlivů protestantské reflektované druhé cholastiky (J. H. Alsted), paracelsismu, renesančního novoplatonismu a přírodní filozofie (T. Campanella), německé teosofie (J. Böhme) a byl inspirován dobovým hledáním vědeckých metod (J. Aconcio, F. Bacon ad.) a myšlenkami M. Kusánského. K. měl též pozitivní vztah k rosekruciánům, především prostřednictvím J. V. Andreae, jehož spisy K. opatroval s velkou péčí; když mu shořela v Lešně v r. 1648 celá jeho knihovna, usiloval na prvním místě o znovunabytí všech hlavních Andreaeových děl. Od 40. let 17. století zrál jeho dílo ve stálé konfrontaci s filozofií R. Descarta, přesto však zůstalo jednou z podob nedescartovské alternativy evropského myšlení 17. století. – Cílem K. práce byla strukturální reforma společnosti v oblasti politické, sociální, náboženské a kulturní, včetně reformy vzdělanosti a vědění. Reformu chtěl opřít o fundované poznání přírodní i společenské reality, jež měla poskytnout pansofie (vševěda); její metafyzickou základnu rozpracoval v díle *Obecná porada*, jímž se řadí mezi dovršitele christianizace novoplatonismu. K. myšlenkový vývoj lze rozčlenit do tří etap, jež se od sebe liší pojetím světa a člověka. První období je možno charakterizovat jako období světa jako divadla (1614–22). Hlavním dílem tohoto období je spis *Theatrum universitatis rerum*. Druhé období (1622–27) je charakteristické pojetím světa jako labyrintu, stěžejním dílem tohoto období je *Labyrint světa a ráj srdce*. Ve třetím období (1628–70) je svět pochopen jako dílo nápravy a člověk již není chápán ani jako divák v divadle světa, ani jako matený poutník v jeho labyrintech, nýbrž jako účastník na jeho zásadní reformě. Hlavním dílem třetího období je *Obecná porada*. Náprava lidských věcí, která je podle K. plodem celých dosavadních lidských dějin, je v *Obecné poradě* vsazena do svérázného, novoplatonismem inspirovaného metafyzického schématu. Bůh je tvůrcem čtyř pansofických světů (mundus), jejichž následnost signalizuje i sestupnou ontologickou úroveň (svět možnosti, svět archetypů, svět andělský a svět hmotný). Ontologicky nejméně nobilitní svět hmotný je iniciován stvořením tří principů; hmoty, ducha a světla (*materia, spiritus et lux*), jejichž vzájemným prostupováním a interakcemi vzniká stupnice vždy vyšších forem jsoucího: elementy, páry, nerosty, rostliny, živočichové a člověk. Tento vzestupný proces nazývá K. „dílo přírody“ (*opus naturae*). Člověk, jakožto vrchol rozvoje přírody, je spolutvůrcem tří dalších pansofických světů: světa tvorby, světa morálního a světa duchovního (*mundus artificialis, mundus moralis, mundus spiritualis*). Duchovní svět je předstupněm posledního pansofického světa; světa věčného (*mundus aeternus*), v němž se vše

vrací zpět k Bohu. Rozvoj (evolutio) přírody je zákonitý proces a jeho pokračováním jsou i lidské dějiny, které navzdory všem regresům (jejichž obdobou v přírodě jsou degenerativní procesy) směřují k vyvrcholení v Božím království na zemi. Strukturální reforma lidských věcí má k jeho nastolení připravit podmínky; jedním z hlavních předpokladů tohoto nového věku lidstva, který označuje mj. jako *fructus historiae* (plod dějin), je všeobecný mír, přátelství a spolupráce mezi národy, k nimž má napomáhat tzv. parlament světa. O náboženské smíření má pečovat tzv. světová konsistoř církví a úsilí o šíření vzdělanosti a pěstování vědění má zajišťovat univerzální organizace zvaná Sbor světla. Pro tyto názory je K. považován za jednoho z předchůdců ideje Organizace spojených národů a jejích institucí, v náboženské oblasti pak myšlenky ekumenismu. Člověk stojí na vrcholu vzestupné stupnice přírody. Od vyšších živočichů se člověk neliší rozumem či řečí (neboť i zvířata mají zárodky těchto mohutností), nýbrž svobodou vůle a schopností činu. V Kusánově duchu odhalování nekonečnosti v konečném prohlašuje K. v knize *Pansofie díla Obecná porada*, že člověk není obrazem Božím jen rozumem a svobodnou vůlí, ale i určitou formou nekonečnosti. V tomto kontextu se setkáváme s nejpozoruhodnější Komenského definicí člověka, jako „svobodné bytosti, jež v nekonečnu nekonečně sama sebe tvoří“ (*Producenda fuit creatura indeterminata in infinito infinite seipsam agens*). Svobodu chápe jako nejvyšší lidskou hodnotu, kterou je třeba osvobodit od nadvlády všech dogmat a kultů. Vyslovuje se proti útisku náboženského přesvědčení, a to nejen ze strany katolíků, ale i luteránů a kalvinistů. Svobodu posléze charakterizuje jako „právo lidské přirozenosti“ (*ius naturae humanae*). K. noetika není senzualistická, ale usilovala o syntézu racionalismu a empirismu. Poznání vzniká stálou interakcí mezi obsahy mysli, jejichž základem jsou určité vrozené schopnosti a pojmy, a zkušeností (*experientia*). Poznání je dáno třemi principy: smysly, rozumem a vírou. Rozum má korigovat smyslové poznání, víra poznání rozumové. K. patřil k nejvýznamnějším triadickým myslitelům evropské filozofie a byl kritikem dualismu. Triadismus chápal jako základní interpretační schéma reality a jako předpoklad filozofického obratu od substančního k protostrukturnímu chápání reality. Věci neuvádí jen jako substance, ale zvláště na konci své tvorby jako struktury, jejichž definice je překvapivě moderní (*Janua rerum*). Termín struktura, používaný v 16. a 17. století jen okrajově (např. v astronomii nebo biologii), se u K. stává ontologickou kategorií.

Vliv Komenského díla je značný. V Anglii se vytvořila ještě za jeho života skupina učenců (tzv. komeniáni), k jeho dílu se přihlásil G. W. Leibniz, ovlivnil i J. G. Herdera. Naopak ostře jej kritizoval P. Bayle a ovlivnil tak názor mnoha osvícenců. V 19. a v 1. polovině 20. století byl K. uznáván především jako zakladatel pedagogického realismu a reformátor škol a výchovy, v posledních desetiletích roste zájem o Komenského jako filozofického myslitele. V české filosofii se Komenským zabývali J. Kapras, T. G. Masaryk, F. Drtina, V. Hoppe, J. Tvrđý, E. Rádl, J. Patočka, J. Popelová, R. Kalivoda. Ze zahraničních autorů především J. Piaget, G. Sarton, E. Spranger, B. Suchodolski, K. Schaller, E. Schadel ad. T. G. Masaryk nazval K. prvním panevropanem. Dnes je K. dílo ještě aktuálnější než v Masarykových časech, neboť K. antiimperiální pojetí evropské jednoty získává opět na závažnosti.

Bibliografie: *Via Lucis. Cesta světla*, 1961; *De rerum humanarum emendatione consultatione catholica*, 1966 (česky *Obecná porada o nápravě věcí lidských*, 1992); *Theatrum universitatis rerum, Opera omnia 1*, 1969; *Prima philosophia, Opera omnia 18*, 1974; *Unum necessarium, Opera omnia 18*, 1974; *Labyrint světa a ráj srdce, Opera omnia 3*, 1978; *Physicae synopsis, Opera omnia 12*, 1978; J. A. K. O sobě, ed. A. Molnár, N. Rejchrtová, 1987.

J. Kvačala: *Johann Amos Comenius, sein Leben und seine Schriften*, 1892; J. Kapras: *Nástin filosofie J. A. K.*, 1894; J. V. Novák: *Literatura o filosofii K.*, ČM 1900; J. V. Novák, J. Hendrich: *J. A. K. Jeho život a spisy*, 1932; D. Čyževskij: *Ztracené části Pansofie K. nalezeny*, *Slovo a slovesnost* 1935; J. Patočka: *Aristoteles, jeho předchůdci a jeho dědicové*,

1964; K. Schaller: Die Pädagogik des J. A. Comenius und die Anfänge des pädagogischen Realismus in 17. Jahrhundert, Heidelberg 1967; P. Floss: Příroda, člověk a společnost v díle K., 1968; P. Floss: J. A. K., od divadla věcí k dramatu člověka, 1970; K. Floss: Triady v myšlení a tvorbě, SČeH 1983; J. Popelová: Filozofia J. A. K., 1985; P. Floss: Die Entwicklung der philosophischen Terminologie Komenskýs und einige Aspekte der Geschichte des substanziellen und systemmässigen Denkens, Acta Comeniana 1987; E. Schadel: Komenskýs Emendationstriadik im reformatorischen und speziell sozinianischen Umfeld, SČeH 1988; P. Floss: Labyrint srdce a ráj světa, 1992; R. Kalivoda: Husitská epocha a J. A. K., 1992; R. Palouš: Komenského Boží svět, 1992.

Jan Blahoslav (1523-1571)

-český spisovatel, překladatel, pedagog, biskup Jednoty bratrské

Užíval pseudonymy Apterix, Přerovský a Preroviensis.

Narodil se v Přerově 20. února 1523 v rodině kožešníka Blažka matka Kateřina rozená Bezperová. Rodiče patřili mezi přední měšťské rodiny Jeho bratr Martin Andín 1529-1561. Jeho prvním učitelem byl správce bratrského sboru br. Wolf.

Dům ve kterém se narodil byl na Horním náměstí.

Základní vzdělání získal na školách Jednoty bratrské v Přerově a Prostějově a Jednotou byl také poslán na vyšší studia do Goldbergu ve Slezsku (1543) a do Wittenbergu (1544), kde se seznámil s Martinem Lutherem a humanistickými spisy jeho blízkého spolupracovníka a přítele Filipa Melanchthona. Po návratu pokračoval ve svém vzdělávání v Přerově, od července 1548 v Mladé Boleslavi. Krátce studoval na univerzitách v Královci (1549) a Basileji (1549–50), kde Frobeniova tiskárna neustávala ve vydávání děl humanistických učenců. Všechny tyto vlivy pomáhaly utvářet jeho humanistickou osobnost i pracovní styl; osvojil si humanistické metody (hledání pravdy, návrat k pramenům, systematické utřídění látky, jasný a srozumitelný výklad) a využíval je v širokých oblastech svých zájmů – v historii, jazykovědě, hudbě, překladatelské aj. literární činnosti.

Jeho život byl organizační, literární, teologickou i pedagogickou službou Jednotě: v Prostějově (1550–52), v Mladé Boleslavi (1552–57); r. 1553 se stal knězem, 1557 jedním z biskupů, od r. 1558, kdy přesídlil do Ivančic, pak písařem, tj. tajemníkem, archivářem a historiografem Jednoty.

Na počátku své literární dráhy se snažil obnovit bratrský archiv zničený r. 1546 požárem v Litomyšli. Pořádal nejprve soubor pramenů k dějinám Jednoty, tzv. Acta Unitatis Fratrum (8 sv., po r. 1548), a sám jej také mnohými vlastními listy, cestovními zprávami i teologickými polemikami obohatil. Jednotu bránil historickými spisy (O původu Jednoty, Summa quaedam brevissima) i náboženskomorálními traktáty (Spis o zraku, Sepsání o rozdíle Jednoty bratrské od luteriánské); záležitostmi Jednoty se obíral i v drobnějších pracích mravokárných (Anvolimator) a pedagogických (Vitia concionatorum, Naučení mládencům). Širší ohlas měla B. Filipika proti misomusům, v níž se postavil na obranu vyššího vzdělávání kazatelů v Jednotě proti jeho odpůrcům, hlavně proti biskupu Janu Augustovi, a otevřel tak definitivně cestu k účasti Jednoty na celonárodním kulturním dění. Blahoslav se autorsky i redakčně podílel na úpravách bratrského zpěvníku, který byl vytištěn v polských Šamotulách, a bděl rovněž nad tiskem nového vydání, jež vyšlo r. 1564 v Ivančicích. Vedle Šamotulského a Ivančického kancionálu věroučně i umělecky kodifikujícího bratrský duchovní zpěv, sepsal i prvý hudebně teoretický spis v českém jazyce Musica, to jest Knížka zpěvákům náležitě zprávy v sobě zavírající. Grammatika česká, obsáhlý polemický a doplňující komentář ke Grammatice Beneše Optáta, Petra Gzela a Václava Philomatesa (1553), je věnována náležitým otázkám školské a kazatelské praxe; bere přitom v úvahu nejen další slovanské jazyky, ale i

domácí nářečí, a určuje jazykovou správnost podle B. estetického pojetí řeči. Blahoslav je také autorem prvního českého Slabikáře, pro který vymyslel i dodnes užívaný název. Nejvýznamnějším počinem B. je stylisticky vybroušený překlad Nového zákona, pořízený se znalostí soudobé biblické exegeze a moderních novozákonních převodů (Erasma Rotterdamského, M. Luthera, B. Optáta, S. Castellia, Th. Bezy), který vyšel r. 1564 v bratrské tiskárně v Ivančicích. Překlad se stal podnětem a vzorem překladatelům ostatních knih Písma a byl vložen jako šestý díl do Kralické bible.

Jan Blahoslav zemřel 24. listopadu 1571 na vizitační cestě v Moravském Krumlově. Jeho převoz do Krumlova byl asi posledním pokusem bratří svěřit záchranu jeho života renomovaným lékařům. Dostal se do rukou moravského zemského lékaře Jordána z Klasenburka. J. Blahoslav trpěl chorobami téměř celý život. Už v 27 letech byl nucen ukončit studijní pobyt v Basileji a vrátit se na léčení k mamince do Přerova. Sotva čtyřicetiletý byl už zcela šedivý a vypadal o deset let starší. Na frontispicích dvou ze tří bratrských zpěvníků, které pomáhal připravit, byla podle toho identifikovaná jeho tvář. Dalším znakem jsou brýle, které prý Blahoslav jako jeden z prvních v našich dějinách nosil.

KRALICKÁ BIBLE je společným dílem bratrských překladatelů, mladých kněží, kterým Jednota umožnila odborné filologické a teologické vzdělání na univerzitách ve Wittenbergu, Královci, Basileji, Tübinkách, Ženevě a Heidelbergu. Ti pro překlad Starého zákona využili soudobých vydání biblických textů pořízených na základě latinského (Vulgata), řeckého (Septuaginta) i hebrejského znění (přihlíželi i k aramejskému originálu), výsledků biblické exegeze evropských humanistů i domácí textové tradice, v jejíž vývojové linii dále pokračovali. Sledovali i směřování B. překladu Nového zákona, který dotvářel český tradiční biblický jazyk se zřetelem na jeho zvláštní funkci, především liturgickou. Práce na překladu byla zahájena r. 1577 v Ivančicích pod vedením seniora Ondreje Štefana, který ale ještě téhož roku zemřel. Řízení se poté ujal senior Jan Eneáš, k jeho spolupracovníkům patřili duchovní správce Izaiáš Cibulka z Kralic (+1582), Jiří Strejc z Hranic, Jan Kapita z Třebíče, Pavel Jessen z Lipníku, Jan Efreim z Valašského Meziříčí (později působil v Tuchoměřicích u Prahy), Samuel Sušický z Mladé Boleslavi, Adam Felín ze Slavkova a dva hebraisté, čeští bratři židovského původu. Prvý z nich Lukáš Helic (po r. 1598) pocházel z Poznaně a na Moravu byl pozván pro svou výbornou znalost hebrejštiny; r. 1571 se stal knězem, působil v Ivančicích a ve Fulneku, koncem století se vrátil do Polska. Druhý hebraista Mikuláš Albert z Kaménka (1619) se narodil ve Slezsku, studia završil na univerzitě ve Wittenbergu. Působil poté jako učitel hebrejštiny na škole v Ivančicích, kterou později i vedl, a na škole ve Fulneku. R. 1609 odešel do Prahy, kde byl r. 1611 jmenován prefektem „gymnasia provinciale“. V l. 1612–13 byl zvolen děkanem FF, o rok později prorektorem univerzity. Kromě účasti na překladu Starého zákona a na konkordancích spolupracoval na Veleoslavínově slovníku *Silva quadrilinguis* (1598), sám vydal spis *Informationem paedagogii acad. trilinguis trivii* (1612). Kralickým překladatelům nešlo jen o biblický text, ale i o výklad a poznámky na okraji stran (inspirovali se zejména antverpskou *Polyglottou*, biblí vydanou r. 1568–72 v Antverpách ve 4 jazycích). Prvých pět dílů Biblí kralické (tzv. Šestidílký) vyšlo v Ivančicích v l. 1579–88, o pět let později k nim byl připojen jako šestý díl kralickými překladateli nově komentovaný B. překlad Nového zákona z r. 1564 (1593–94; kritické vydání připravil Jan Němčanský). R. 1596 byla Kralická bible vydána v jednom svazku menšího formátu (bez překladatelských poznámek), ke druhému vydání došlo r. 1613. Kralická bible přesáhla okruh Jednoty a svými jazykovými i uměleckými kvalitami ovlivnila celé další domácí písemnictví: stala se vzorem českého spisovného jazyka i zdrojem slovesného umění.

Bibliografie: O původu Jednoty bratrské a řádu v ní, 1547, 2. vyd. 1564, ed. J. Odložilík, 1928; Spis o zraku, jak člověk zrakem, to jest viděním a hleděním, sobě neb jiným škoditi může, 1550, ed. F. Chudoba, 1928; Historie hrozného zahřmění božího, anobřz hromobití strašlivého, vykonaného skrze Antikrista, 1555; *Summa libeli cuiusdam nuper editi a*

Fratribus, qui a nonnullis per errorem vel per odium Piccardi sei Valdenses vocantur, 1555; Summa quaedam brevissima, collecta ex variis scriptis Fratrum, qui falso Valdenses vel Piccardi vocantur, de eorumdem Fratrum origine et actis, (Stručná úhrnná zpráva o původu a činech bratří, kteří jsou nesprávně nazýváni valdenští nebo pikardi), 1556; Sepsání o rozdíle Jednoty bratrské od luteriánské, 1558; Anvolimator, to jest o rotě milovné, 1558; Musica, to jest Knížka zpěvákům náležitě zprávy v sobě zavírající, 1558, 2. vyd. 1569; Corrolarium additum anno 1567 die 17. Februari (tzv. Filipika proti misomusům), 1567; Naučení potřebná těm, kteříž písně skládati chtějí, 1569; Vitia concionatorum, to jest Vady kazatelů, 1570–71; Grammatika česká, 1571, ed. I. Hradil, J. Jireček, Vídeň 1857, ed. M. Čejka, D. Šlosar, J. Nechutová, 1991; Naučení mládencům k službě Kristu a církvi jeho se oddávajícím v Jednotě bratrské, 1585, ed. F. Bednář, 1947; Pochodně zažžená, ed. P. Váša, 1949 (výbor z díla).
Překlady: Nový zákon vnově do češtiny přeložený, 1564, 2. vyd. 1568, ed. J. Konopásek, 1931–32.

Na přerovském Horním náměstí byla postavena socha Jana Blahoslav od sochaře Fr. Bílka .

Přehled starostů Přerova

Přehled starostů města Přerova v letech 1850–1939, předsedů MNV a MěstNV Přerov v letech 1945–1989 a starostů města Přerova od roku 1990 do 1999.

Zpracoval Jiří Lapáček kniha z dějin Města Přerova I

Starostové města Přerova 1850–1939

Lazar Gross, starosta 1850–1853

Josef Doležel, starosta 1853–1855

Karel Vyhnánek, starosta 1855–1861

František Kramář, starosta 1861–1866

Josef Dostal, starosta 1866–1873

Jindřich Matzenauer, starosta 1874–1883

MUDr. František Skácelík, starosta 1883–1889

František Štěpka, starosta 1890–1896

František Tropper, starosta 1896–1910

MUDr. Donát Tichý, starosta 1910–1913

JUDr. Matouš Havránek, starosta 1913–1919

Ing. Josef Vdolek, starosta 1919–1923, 1927–1931

PhDr. Karel Bořecký, starosta 1923–1927

Richard Kleiber, starosta 1931 – 1938

František Lančík, starosta 1938–1939

Předsedové MNV a MěstNV Přerov

Ing. Dr. Jiří Kárný, předseda 1945

JUDr. Jaromír Možíš, předseda 1945–1947

Ing. Vojtěch Černík, předseda 1947–1950

Břetislav Nedbal, předseda 1950–1957

Zdeněk Vychodil, předseda 1957–1962

Oldřich Harašta, předseda 1962–1964

Karel Rosmus, předseda 1964–1969

Ladislav Jambor, předseda 1970–1981

Milan Štafl, předseda 1981–1990

JUDr. Petr Dutko, starosta 1990- 1998

Jindřich Valouch starosta 1998 – doposud

Literatura ze které byly čerpány základní informace

01. Přerov Přerovsko –Kojetínsko vydané 1933
02. Dějiny města Přerova I a II díl 1971 – kolektiv autorů
03. Kultura Přerova –přílohy
04. Stoletá tradice přerovského strojírenství – G.Vožda
05. Průplav Dunaj Labe Odra naše moře – kolektiv autorů 1948
06. Sborníky státního okresního archivu Přerov
07. Přerovsko město i hejtmanství 1893
08. Sto let železnice v přerovském kraji –H.Kühn 1941
09. Ročenka městského muzea 1936
10. Z vlastivědy moravské 1927
11. Minulost Přerovska – ročenka muzea
12. Sborník –minulost Přerovska prací ze starších dějin 1971
13. Navštivte Přerovsko 1961 odbor kultury Přerov
14. První historické zprávy o diluviálních nálezích v Předmostí Josef Skrutil 1951
15. Přerov-Kojetín-Lipník 1938 kolektiv
16. Karel Starší ze Žerotína 1564 1636 - Otakar Odložilík 1936
17. Přerov za válek husitských – Florian Zapletal 1965
18. Sborník Jan Blahoslav Přerovský – Vlastivědný ústav Přerov 1971
19. Sborník Blahoslavův 1523-1923 – Václav Novotný a Rudolf Urbánek 1923
20. Starostové Přerova zpracoval . Jiří Lapáček kniha z dějin Města Přerova I